هیوا

گوڤاریکی ئەدەبی و زانستیە مانگی جاریک دەرئەچی

ژمارە ـ ٥ ـ سال ـ ١ ـ کەوبەر ـ تشرینی دوەم ـ ١٩٥٧

لەم ژمارەیەدا

١ ـ پیشەکی
٢ ـ لافاو : کامەران
٣ ـ لافاوی مەرگ : خالد رشید زیوەر
٤ ـ لافاو : کامل ژیر
٥ ـ میژووی ژیانی کاملی جوانە مەرگ
٦ ـ کوچی دویی : بەخامەی کمال غفوری
٧ ـ بەهوی لافاوەکەی سلیمانیەوە : قادر قەزاز
٨ ـ حقوقی ئافرەت : پرشنگ
٩ ـ هەستی ئافرەت خوشکە : پ
١٠ـ هەلگرتنی یاسای (دعوی عشائری) بەغداد : نوری تالەبانی
١١ـ جورەکانی خوینی مروف : فوئاد زەکی هەنار •
١٢ـ نمونەی کوردی پەتی : نووسینی مصطفی کوردی
١٣ـ چیروك : کوا کورە کەم : نووسینی مصطفی صالح کریم

هیوا

گۆڤارێکی ئەدەبی و زانستی یە مانگی جارێک دەرئەچێ
ژمارە - ٥ - سال - ١ - کەوبەر - تشرینی دوەم - ١٩٥٧

دیمەنێکی لافاوی شاری سلیمانی

لەم ژمارەیەدا

١ - لافاو لەشیعری کامەران
٢ - لافاو لەشیعری خالد ریوەر
٣ - لافاو لەشیعری کامل ژیر
٤ - حقوقی ئافرەت
٥ - هەلگرتنی یاسای عشائری
٦ - نموونە کانی خوینی مروڤ
٧ - نموونەی کوردی بەتین
٨ - چیرۆک کوا گورە کەم
٩ - نووسەرانی بەناو بانگ
١٠ - شارە پیرۆزەکە
١١ - هیوا و خوێندەوارانی
١٢ - چیرۆکی ژمارە (لافاو)

ناو و نیشانی هیوا

بەغداد شەقامی زەهاوی یانەی سەرکەوتن
تەلەفون ٢٨٤٠٥

خاوەنی ئیمتیاز یانەی سەرکەوتن
مودیری مەسئوول : حافظ مصطفی قاضی

ئابوونە

	فلس	دینار
ئابونە بو دەرەوەی عراق	٢٥٠	١
ئابوونەی سالیـــکی لەعراقدا	٠٠٠	١
بو قوتابی	٧٥٠	٠
دانەی بە	١٠٠	فلسه

پارەی ئابوونە پیشەکی ئەدریت
وە بەم ناونیشانە ئەنیرریت
بغداد : شارع المستنصر ١٣ ـ ٣٩
(حافظ مصطفی قاضی)

١٤ ـ نووسەرانی بە ناوبانگ : شیکاگو : دوکتور ت • ب • مەریوانی
١٥ ـ بەشی هیواو خوێندەوارانی
١٦ ـ کارەساتە ستەمەکە : ع • شەمال
١٧ ـ چیروکی ژمارە (لافاو) ماموستا • ع

لە شعری کامەران

ژین ، لەلای دلسوز ، هەر تیکوشانە
هـــەولە بوخاکی ئەم کوردســـتانە
خوزگـــە ئەندازەی ژیانو تەمـــەن
تیـــکوشان بوایە بو خـــاکی وەتەن
ئاخو تەمەنی ، کام ، دلسوزی کورد
لەچوار پینج سالیك تیپە رری ئەکرد ؟

هاو نیشتمانییه به ریزه کان

بێ‌گومان هەمو ئادەمزادێك بە بیستنەوەی کارەساتەکەی لافاوی شاری سلیمانی وەکیەك جگەرسووتاوو دلـــگیرو خەفەتبار بوون بەم هویەوە لەم ژمارەیەدا هەموو بە سەرهاتە کانی زیانی ئەم شارە کلۆلەتان بو دەر ئەخات کە لەدنانیی بنچینـــەی ئەم نیشتمانەوە تائەمرو هەر بۆیریك نە کەو تووەو لەدوای ئاوا بوونەوە کـــارە ساتیکی وای لێ بەسەرا هاتووە • دیســـــان ئەم شارەی ویران کردوتەوەو ئەمەیش یان لەرووی زۆر دارانەوە یان بەهوی ئافاتی ئاسمانی ،هەورو برووسکەو تیزمەی بارانو تەرزەو بومبا بارانەوە بووە لەگەل ئەمەشا نەتەوەی کوردی بەسەزمانو دانیشتووانی ئەم‌شارە کلۆلە بیرو باوەری ئایینیو نیشتمان پەروەری یان ئەمەندە بەهیزو تین‌بووە کۆلیان نەداوەو بێ پەروا هەر بۆ خزمەتی نیشتمانی تێ کۆشاونو بنچینەی هیوای بەرزیو سەرکەوتنیان هەرەسی نەهیناوە • وەبەم جۆرە ئیمەی قاڵ بووی رۆژانی رەش هیچ کاتیك لەکـــارە ساتەکانی رۆزگار هۆمان نەکردوتەوەو هەرگیز لەتێ‌کوشـــــان سارد نەبووینەتەوەو هەر بۆپیشەوە تینمان داوەتە خۆمان لەبەر ئەمە ئیمە دڵ‌نیـــــان هەر رۆژێك ئەبێ تیشـــــکی رووناکیی بەسەر نیشتمانەکەمانا پەخشان‌ببی • انجا بەم بیرو باوەرە بەهیزەوە لـــە سەرمانە هەمیشە لەیەزدانی مەزن بپارییینەوە کە پاداشتی ئەم هەموو زیانیی سەروماڵەمان بەچاکیو خوشیو بیرو هەستی خواناسینو خۆناسینو برایتیو یەکیەتیی مان بۆ پرر بکاتەوەو پەردەی رەشو تاریکی ناو دلمان رۆشن بکاتەوەو گیانی پیروزی شـــهیدانی لافاوو خۆبەخت کەرانیی لەپیناوی نیشتمانە کەمانا ساریژبکات وئێش‌وسزای کۆنوتازەی کەس‌وکارە کان‌مان ساریژبکات •

وه بەم بۆنەیەوە ئەندامە دڵسۆزە بەریزە کانی یانەی سەرکەوتن‌و لیژنەی نووسەران‌و ئیدارەی گۆفاری هیوا سەرخوشی‌ی لەهەموو جگەرسووتاوان‌و زیان تیّ کەو تووانی لافاو ئەکەن وەزۆر خۆیان بەبە ختیار ئەزانن کە سپاسی هاونیشتمانییە دڵسۆزە کانیان بکەن کەلەکاتی تەنگانەی لیّ قەوماوانی‌ی لافاودا بیّ جیاوازی هەمو برایێکی نیشتمانی‌ی لەشاران‌و دیهاتەوە دەستی کەرەمیـــان بۆ دریژکردن‌و یارمەتی خوشك‌و برالیّ قەوماوەکانیان‌دوە ٠

بەراستی هەروەك هەمومان بە کارەساتی زیانی لافاو سەرسام‌و مات‌و خەفەت‌بار بوین لەم لاشەوە هەر کە هەست بەم گیانە بەرزو پیروزە خاوینەی برا هاوولاتیە کان مان ئەکەین کە گورری بلیسەو گرری دەروونی‌یان بویارمەتی دانی برا لیّ‌قەوماوەکان مان ئەمەندە بەپەروشە هیزیك دیتەوە بەرمان‌و تەزووی خوشی‌و سەرفرازبوون لەدڵ ومیشك کارئەکات‌و خەفەتی دڵ‌و دەروون مان ئەرەوینیتەوەو هەناسەییکی بووژانەوەو حەسانەوە ئەدەین ٠

کە ئەمەیش وا ئەگەینیّ لەبارمانا هەیە بتوانین لەهەموو تەنگانەییکا پشتی یەکتری بگرین‌و لەگەڵ هیرشی ئەم تەرزەو لافاوەدا رەگ‌و ریشەی دووبەرەکیەتی‌و جیاوازی‌و دوو دڵی‌مان لەبن هەڵ کەندبیت‌و دابیتمان بەدەم لافاوەوە ٠

لەم بەسەر هاتەدا کردو کوشی ئەندامەکانی یانەی سەرکەوتن :

لەم کاتە تەنکاتەیەدا ئەمەبوو هەر ئەندامیك لەماوەی دەسەلاتیانا تی‌کوشاون لەبەغدادو شارەکانی‌ترا لەکەرکوك‌و کفری کۆمەلـــەی کۆکردنەوەی پیتاکیان داناوەو بی‌ووچـــان تی‌کۆشاون بی‌ئەمەی دەربەسی ئەوە بن کە ناوی خویان بلاو بکەنەوە ٠

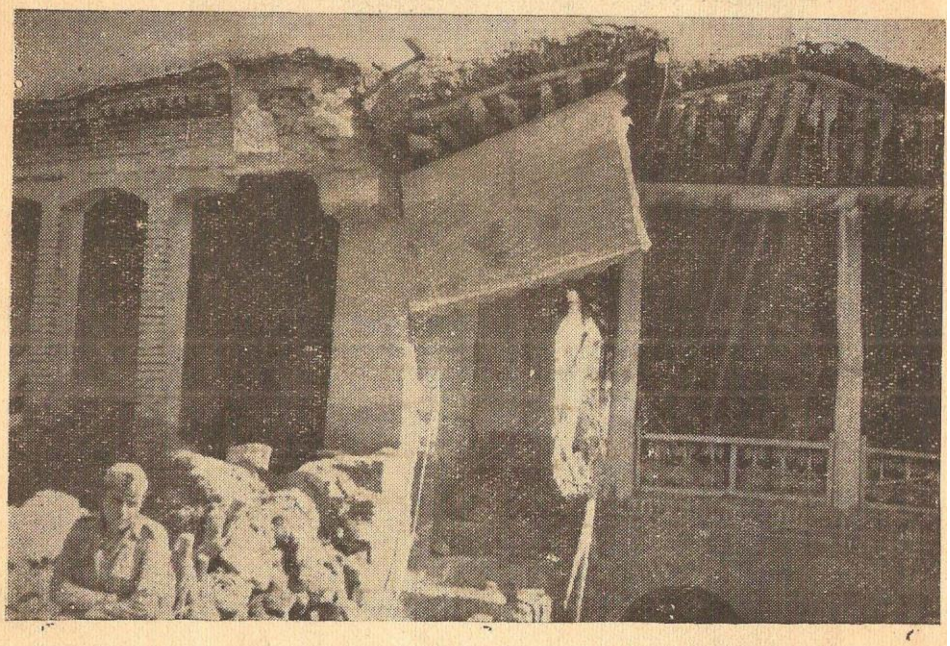

دیمەنێکی لافاوی شاری سلیمانی

لافــاو

کامــەران

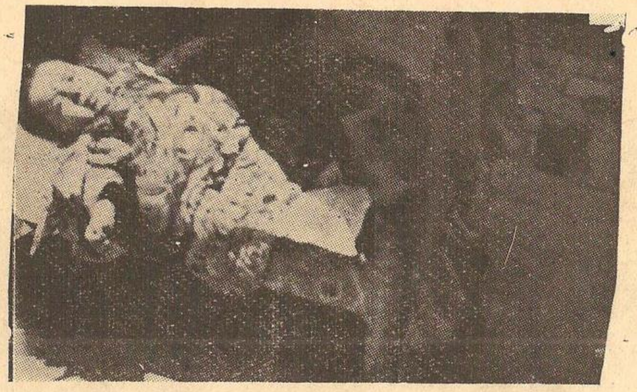

منالّی ناوبیشکەی بەدەم لافاوەوە

ئەی فرمیســـــکی لیل بلەرزە
لـــە عەزرەت بارانو تـــەرزە
دیســـان هەستی هونراوەی دل
وەکـــو مەنجەل هـــاتوتە کول
ئەم جـــارە دلوپی ئەســرین
ئەکەویتـــە هەلبەست چنـــین
ئیوارە بوو ، پرشـــنگی خور
دوور کەوتەوە لەشـــار بەزور

هـــەوری پایزی رەش‌و زەرد
چین چین ئەنیشتە سەر رووی هەرد
گویژە گـــریا ، گریا بەخورر
لافاو هەســـتا بەتین‌و گورر
ئاســـمان بەرگیکی پوشی رەش
مەرگ ، ناوشاری گرتە باوەش
خوینـــاوی شاخی مات ، تەزیو
خانوی رائەدا بو ناو شـــیو
بیشکەی منالی ئیســـك سووك
بوو بوو بە گوریـــکی پچووك
وەکو بەلەم لەســـەر روی ئاو
ئـــەروی بەرەو نەمـــان بەتاو
پرچی سپی دەســـك دەســـك
لەگەل گوناو دەمی ناســـك
ئەرژانە ناو جـــادەو کولان
دارو دیوار ، بـــەرد ئەگریان

دایك ئەیزیرران بون منـــال
منالیش (پارچە گوشتی کال)
ئەکـــەوتە ژیر دارو پـــەردو
شین‌بو « هەمو » نەك کەس مردو
لەمەشا تو تیا چوی هەژار ؟
ئاخ لەخەشـــی هەورو زوردار !
خانوی گـــلی کولانی تەنگ
ئەکەوتە ناو گومـــاوی مەنگ
کەپەنـــگی ئەخواردەوە ئـــاو
ئەیزریکان ســـوپای لافاو .
ئەینەرران بەسەر شارا شـــار
ئە کـــەوتە قریشـــکەو هاوار
لاویك تادوینی بوو ، دل خوش
پەریی هیـــوای گرتبوە کوش
خـــوی دانابو برروا بو دوور
(بوخویندن) بەلام ئاوی سوور
لەگەل دایکیـــا دەست لە گەردن
هەلی لوشـــین ئاوی مردن
(کامل) : ئەی کورره شە نگەکە
(کامل) : لاوە بی دەنـــگە کە

چون !؟٠ تو ئیستە چویتە ژیر گل !!
دەك کویر بن « پایزیشو گول »

ئەو گەنجـــــە ، ئەو کورەجوانە
ئیســـــتە لەســـــەیوان میوانە

ئاخ ئەیویست ســـبەینی بەیان
برروا بو خوینـــدن لاوی جوان

چاوەرری بوو ، دوا روژی گەش
کامـــل گیان بگریتـــە باوەش

دل نیا ، چـــاوەری بوو ، لاو
بروا بو خوینـــدن ، ئاخ لافاو

لـــەپرر ورروژمی برد بـــو ژور
مرد ، ئاواتی گەش « بی سنور »

مرد ، دلیکو گیانیك ، دەروون
دوا روژیکی شـــیرینو روون

ئیوارەبوو ، پرشـــنگی خور
هەور ، دای ئە پو شی بەزور

لاویـــکی بەســـەزمان ، هەژار
کەوتە بانـــگ کردنو هـــاوار

بەلام چی ! دوای یەك هەناسە
ئەو بەســـەزمانە کەساســـە

چوە ســـەر لاشەی دوومنـــال
گریا بو ژینـــی رەش‌و تـــال

لاشـــەی منالانی هـــەردو
دەر هینـــا لە دارو پەردو .

مرد ، زەردەخەنەو چاوی جوان
مرد ، دوو منالی بە ســـەزمان

ئیوارەبوو ، لیشاوی ســـوور
هەر لاشەی ئەهینـــا لەدوور

دەمیك ســـەریکو پرچی زەرد
تاویك دەسو پەنجەی بی گەرد

یان لەپرر ، پیریـــکی بی هیز
(اختیاری ئەکرد لی‌ی گوریز)

پەلامـــاری ئەدا بو گوشـــت
(گوشتی‌منال) خوشی ئەروشت

مردن ئەیـــگیررا زەمـــاوەن
ئەگریان ، هەژار ، دەولە مەن

دەرگای ئاســـن ، دیواری زل
بەرەو شیو ئەروشـــتن بەتل
(پەنجەرەو پەردەو چاوی کال)
(ئەگریان بو نەختی سامال)
تەرزەی رەقی دەنگ گەورەش
بەسلیمانی ئەررشــــت خەش
ئەری پایز ، ئەری بـــاران !
بو قارت گرت لە کوردستان ؟
ئەری هەوری مات و بەســـام
بو راتداین وەك پەلاش ، نەمام
شـــەوی ، ئەسورانەوە لاو
بازومـــان بوكار هەلـــكراو
چوینە کولانیك ، هاژە هـــاژ
ئاو لاشـــەی کردبو بە (کاژ)
کوریك هات ، شەل ، گالوك بەدەس
بانگی‌کرد هاوار « لافاو » بەس
توخوا خەلـــکی ئازا ، وەرن
ئـــەم خانوەم بو هەلـــگرن

کچە کەمی تیــــایە ... هاوار
کچیــکی ناســــکولەو نازدار
یەکیــــکی تر هــــاواری کرد
سێ خوشکم ، دایکم ، باوکم مرد
ئاخ خوشکی کەســـاسینە من
چیبکەم لەگـــەل هیزی مردن
ئەم ویست بەسوالیش بوایە گەر
بەخیوتان کەم تامردن « هەر »
بوروشتن ؟ لەتاو برســـیتی ؟
بو نان ؟ هاگیــــانم بریتی
ئاخ هیـــلانەم شیوا ، رمـــا
بەیاخی یأســـم هەلـــکرا
کچیکیش شوخ ، چواردە سالان
لەژوریـــکا خنجیـــلەو جوان
ئەینـــواریە باخی خـــەیال
دوا روژی خوش‌و ئاســـوی ئال
نوینی بو ، بوو ، بە گوررو مرد
ئاخ لافاو چی بەئیمـــە کرد !!

نابی شـــاری پیروزو جوان
سالیـــك دل خوش‌بی بی زیان
= یالافاو یا بومبـــا باران =
= یالیزمه‌ی گولله‌ی بی‌وچان =
ئه‌بی ســـالی جاریك ئـــیره
ویران کـــا ، بیـــکا به گیره
ئه‌بی شـــینیك هه‌رساز بـــکا
خه‌لـــکی وا په‌ره‌واز بـــکا
ده‌رگانه‌ی شـــادی دابخـــا
ئالای ره‌شـــمان بوهه‌ل بکا
نیوه‌شـــه‌وبوو ، ده‌نگی هه‌لسا
بانـــگی به‌ناو شـــارا ، ئه‌دا
ئه‌ی ووت ئه‌وی مـــال ویرانه
رووبـــکاته خه‌ســـته خانه

(بوزانین)

ئیداره‌ی سه‌رپه‌رشتی‌ی گوفاری هیوا ئاماده‌یه بۆسه‌ر په‌رشتی چاپ‌کردنی هه‌مو جوره کتیب‌و دیوانی شیعر به‌زمانی کوردی .

لافاوي مەرگ !!!

خالد رشید (زیوەر)
قوتابخانەی ماموستایان
پولی دوهەم

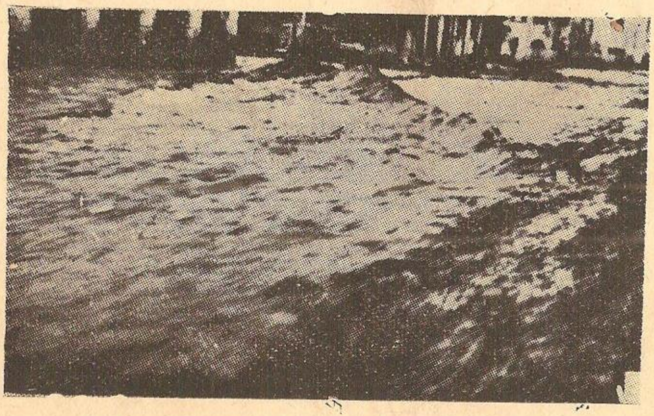

دیمەنی لافاو لە ناو شەقام و کولانەکانی
شاری سلیمانی دا

تشرینی یەکەمی سالی پەنجاو حەوت !!
ئەی مانگی شومو نالەبارو چەوت !!
ژمارە هەژدەی مانـــگی باسکراو !!
ئەی روژی جمعەی هەناسە براو !!

لاپەرەی میژو ئیوەی تیـــــا نوسرا
بەرزتر لە ناوی تاقەکەی کیســـرا

رۆژی جمعـــەبو ســـەر لەئیوارە
لافاوی مەرگ ٠ هاتە ئەمشـــارە

باوەشـــی ئەکرد بەگەلی کوردا
چ لەســـەر جادە چ لەناو ژوردا

نەی ئەبیست هاوار ئەی برد ، ئەی فران
بەجی ی نەئە هیشـــت هەتا ئەی مران

سێ پیاوی پیر ، سێ لاوی خوین گەرم
وەك سەگی برسی بردنی بەبی شەرم

حەوت ژنی جوان ، چوار کچی نەخشیو
پانزە منـــــالی لەغەما رەخسیـــو

هەموی رافران بی ترســـو بی غەم
ئیمەی هیشتەوە بو شینو ماتەم

جگە لەمـــــانە دەکەسیش وونە
جەرگی دایکو باوك بویان کونکونە

لافاو ئەمانەی گشت سپارد بەخاك
ئیزرائیل روحی کیشـــان بەبی باك

ئنجا لافاوی شووم هات بە پرتەو
حەفتاو چوار خانوی روخان بەر لەشەو
دای پوشی زور چاك زەخیرەو حەسیر
باخصوص مـــالی هەتیوو فەقـــیر
قەیسەرییو دوکان گشت پر بون لەئاو
ئەدوت راوچیـــــەو هاتوە بو راو
لە شەکرو لەچا مەکینەو قوماش
هەموی راپیچکرد ٠ لەنیسکو لەماش
شەرە قوچیـــان بووقەمەرەو لوری
بی غەسلو تەشحیم گشتیانی شوری
لافاوی غەزەب هینای ئەسپو مەر
ئەژنوی شکاندن ٠ مانەوە ٠ بی سەر
هەر لەمەلکەندی هەتا جولەکـــان
هەموی هیشتەوە بی لانەو بی‌نان
بەلام نازانم کوردی بی چـــارە
فەلەك بوچ دائـــم والی‌ی بیزارە
پینجوینی هـــاریی بەبومە لەرزە
لەجـــاتی بەفرو بارانو تـــەرزە

خانوو دوکانیی روخـــانه خواری
هـــەر لەبەیانی هەتا ئیـــواری
لەئەسپو ئیستر لەبزنو شـــەکا
هەروەك شەق شەقە ئەیدان بەیەکا
یا قەیسەرییەکەی هلبجەی دلئیش
هەرچی تیدابو ٠ بوو بە خولە میش
هەر بەسێ سعات بوو بەکە لاوە
هیچ چـــاری نەبوو بەوهەمو ئاوە
هـــەروەك جەهەنەم ئاگر دەر ئەچوو
مالو منالی هەلەبجـــەی ئەجوو ٠
غەداریی فەلەك لەگەل کورد زورە
لەبو دلشادی قـــەد نادا نورە
فەلەك ئەزانم ئیجـــگار بیعاری
کەفرسەت بینـــی هەروەکو ماری
ئەگەر ئەمزانی مەکـــانو شوینت
هەلم ئەقرچان دەمارو خوینت !!٠
ئەودەردەی لافاو کردی بەمشـــارە
یارمـــەتی نەدری نیـــەتی چارە

دەسا ئەی گـــەلو نەتەوەی عیراق
ئەی برای کوردی دل پرلە فیراق
بەپێی توانـــاو مەقدەرەتی خوت
دەست دریژکە بو برای رەنجەروت
دریغی مەکە دەرحەق بەهاو خوین
بە لێقەوماوو بی ســـتارەو شوین
دەستی یارمەتی لای کورد وون نابی
ئەگەر یەك دانەی لەسەر خاكمابی !!

بی کەس

بەهـــار نامەویت جوانیت ببینـــم
ئیمرو من بەدل پەســـتو غەمگینم
دوژمنی لالەو گولو نەســـیرینم
دوورم لەخوشی خەریکی شـــینم
زارو بیزارم تاریـــــــکە ژینم
بەهـــار نامەوی جوانیت ببینـــم

لافاو

كامل ژیر ـ بغداد

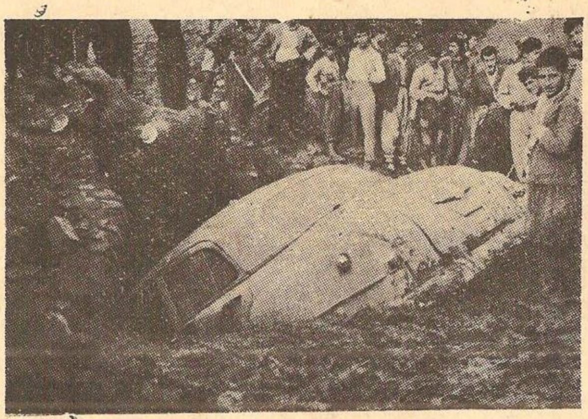

دیمەنیکی لافاو کە ئوتوموبیلو لوری
بە بارە چیمنتووە گیژو لوولی ٠
ئەداو رای ئەرفینی

لە ناکاو ، لەپرر ٠٠٠
دایچلە کانم خورپەیەکی تر !
خورپە دەنگی بوو بە گریانەوە
لەدوور لەجەر گەی نیشتمانەوە

له سـلیمانیی شـپرزەی ویران
ئەو دەنـگە هاتو هەسـتی شلەقان
له کاتیـکا بیر ، بیر بو نیشـتمان
کەو تبوە چـەرخەو بو ئەنجام گەرران
ئەم وت چون ! بو ؟ خاکی کوردسـتان
بوته شوینه گای هەررەشـەو پیـلان
هـەر پارچەیەکی لەژیر دانیـکا
ئەجوو ریو زامی ایشـو ژان ئەکـا
بو ئـەبی رولەی چالاکو مـەردی
دوو شت بەشی بی : خنکانن ، بەندی
ئایا کەی روژیك لەم گەلـه هەلبی ؟
تیشـکی ئازادی لیوه دەر کـەوی ٠
تا بەهیمنـی وچـانی بـدەن
چیـژی ژیانی کامـەران بـکەن

* * *

من بـەم بیرەوە ئەخـولا مـەوە
بـەم ئـازارەوە ئەتـلا مـەوە
کەچی هەو الیـك ، هەوالی لافـاو
لافـاوی مەرگ ، بەزیان ، ناکـاو

هاتو بەپرر تاو ، بەهیـــز ، بەپەروش
شالاوی هیـــنا بوسەر هەستو هوش
دای لەبرینـــو لـــە ئـــاواتی نوی
تویژی دامـــالیو هینـــایەوە سوی
داســـتانی کون ، چیروکی ناســـور
رستەی رووداوو کارە ســـاتی زور
گوللە باران ، بوردومان ، کوشـــتار
سزا ، دەر بەدەر ، لیـــدانو ئازار ..
لەمیژوی کوردو ژینـــی ســـەختیەوە
بەهیرشـــی زور بەسەر تەختیـــەوە
یەك بەیەك هـــەموی هاتنو رویین
بە زنجیرەیەك وەکو خـــەو بینین !!
تەمی تاس ، پەردەی تاریـــك ، ماتەمین
کشانە پیش چاو ، ئەوە نـــەی تر قین
کەلەکەی بەســـتو شورشـــی دەرون
بلیســـەی گەییە ئەو پەرری هەلچوون
لە روژگـــاری بوایمە : بی فـــەرر
هەمیشـــە بەرق لەســـەر بیانوو گەرر

هــــــەوالی لافاو ، لافـــــاوی کوژەر
کاری کردەگیان ، موخ ، لەتەوقی سەر
هوشی راپیچ کرد بوناو کارەســـــات
لەلەش جیا بوەوە بوناو کورر هەلات
جا ئیستا ئەوەی دیتـــــە بەر چـــاوم
ئەوەی پیی پررە واقـــــی ورر ماوم
نیــــگاری دایکی جگەر ســـــوو تاوە
بەرامبەر لاشەی کورپەی وەســـــتاوە
لاشـــــە لەســــــەر ئاو تەرزە لی ئەدا
گەردە لوول بوناو دولو چەم ئەیبـــــا
دایکی کەساسیش هـــــەر ئەزریکینی
زریکەی ئاســــمان ، ئەرز ئەجوولینی
بەلام لەلافـــــاو ، لافـــــاوی پایز
کۆلە کار ناکا هەر گیزاو هــــەرگیز ٠

* * *

لەم بەناســــوور تر نیگاریـــــکی تر
نیــــگاری رولەی چابوك ، بەداخ پرر
خوی فرری ئەدا بولاشـــــەی خنکاو
بولاشــــــەی دایكو خوشکی لەسەرئاو

بەلام پیش ئەوەی دەســـــتی بگاتی
ئەمیش نوقم ئەبی هـــــاوار نایگاتی
چونـــــکە بارانو تەرزەی رەقو قورس
« کو » لەکەس ناکا دورە لەسل ، ترس
خو دیمەنی شـــــار ویرانو روخـــــاو
ســـــام ئەبارینی ، ئە برری هەناو
بوهەر لا ئەرروی لانەی روخـــــاوە
چـــوارو پینج لاشـــــەی لەژیرا ماوە
هەر کریکارەو قوتابیو ایش کـــــەر
پاچ یەدەستەوە : گوشت ئەهیننە دەر
گوشـــــتی اندامی تاســـــاوو خنکاو
بە کومـــــەل مردوو : پیر منـــــالو لاو
کام مال کام گوشە کام جیگە ئەگریت
کام کولان ، شەقام ، کام ریگە ئەبرریت
شینو شـــــەپوررە ، گریانی بەکول
بەرد ئەکا بەئـــــاو ، ئەبچررینی دل
سروشت توش وەها دەستی خوت وەشان
پالت دایە پال : دوژمنی سەر ، گیان
پارچە هەوریکت گـــــیررا بە ئە توم
زەوی برنـــــگت کرد بەدەریا ، گوم

پایزت چەرخان بەچـــلەی زســـتان
لەگەل گەلای دار گیانیشـــت وەران
لیوو مەچەکو پەنجـــەی وەك بـــلوور
هی ساوای خرپن ، چاو کال کولم سوور
ساوای بو ســـــبەی : کومەلی ئاوات
ببیتە : چرا ، پیشـــــمەرگەی ولات
تو بە هیرشـــــی ، هیرشـــــی لافـــاو
لەکوشـــــی دایکی رفـــانت بو ناو :
شیو ، بنی چەم ، دول ، چال ، ناو دوو تویی خاك
خاکی لاشە خور تاریك ســـامناك !!؟
دەسا بررو توش نو لەســـــەر دەبە
دوو ئەوە نەی تر بەهەررەشـــــــە بە
بەلام ایمـــــەی کورد ئازا قارە مـــــان
نابەزین هەرگیز ، دوورین لە کولـــدان
نامـــــان روخینی هەزاران هـــــیرش
قەلای پتـــەوین « گوش » ین بەکوشش
ئالامان بەرزە ، ئاشکرا ، روشـــــن
نەبەردی ، خـــــەبات ، شانی‌یەك گرتن

میژووی ژیانی کاملی جوانەمەرگ

خونچـــه یەك بووم تەررو ئازیز
بـــــەلام لافاوەکــــەی پایز
نەی‌هیشـــــت ببم بەگولی سوور
نــــــەرانی بەســـــەرما لەدوور
وروژمـــــی بردە ژورە کــــەم
کوشـــــتمی‌و کردی بە (ماتەم)

ئەی فرمیسکی لیـــل بلەرزە
لـــــە عەزرەت بارانو تەرزە
(کامل) ئەی کورە شەنگە کە
(کامل) : لاوەبی دەنگە کە
چون ؟! توئیستە چوینە ژیرگل ؟
دەك کویربن (پایزیش‌و گول)

کاملی جوانە مەرگ لەتەمەنی (١٨) سالیدابو ، کەلیشاوی رەنگ خوینی پایز گولی لاوی وەرانە لیتەوە ٠٠

کامل کوڕی مصطفی ئاغایه ، برازای وسوئاغا ..

ڕەفتار جوانی‌و ، زیرەکی‌و ، ڕەوشت بەرزی ئەم لاوه نازداره وەك خوری چیشـــته نگاوی بەهار دیاربوو لە هیمنیـــدا ، نمونەی لەسەرخویی لاوبوو .. بەلام لەو ڕوژەوه کە باوکی کوچی دوایی کرد (لەپیش کوچی خویدا بەدو سالو شـــەش مانگ) پەنای بردوه بەر نائومیدی بەرچاو تاریکی ، تا مەرگ لی‌ی فراندین .

خویندنی ئبتدائی لەقوتابخانەی گویژه تەواوکرد ..

لەپولی پینجەمی (ثانوی - علمی) دەرچوبوو ، چاوەری‌بوو بچیت بوخویندن بەلام داخی گرانمان لەهیچ کولیەیك وەرنەگیرا ئەگـــەر وەربگیرایه ڕەنگه بلیین لافاوەکه فریای نەئەکەوت بیفرینیت .

کاملی جوانه مەرگ بەتەمابو خویندن تەواوبکا وه بتوانیت براپچوو کەکەی‌و دایـــکی بەخیوبـــکات .. بەلام لافاو ئەو ئاواتەی برد بوسەیوان .

دوای ئەوەی لافاوەکه دایکیشی خنکان ، تەنها ئەوسی برایەی ماون که مالی وسوئاغای مامی کامل بەخیویان‌ئەکەن ..

مالی کامل لەگەڕەکی پیرمەسووره ، ئاوەکه دیواری بەینی ئەوان‌و ماله دراوسییەکیانی روخاندبوو ، وروژمی بردبوه سەر مالی کامل ئاوەکه دوای ئەوەی کاملی کوشتبو لاشەکەی گەیاندبوه ژیر خانیك بەلام لاشەی دایکی بەرەو جاده کەوتبوه ری وەك خەبەری ئازاراوی مەرگی کامل بەریت بو ناوشار .

کامل هەمیشه هوگری دایکی‌بوو ،تا لەمەرگیشا هەر بەیەکەوه مردن

کامـــل لەبەر ئەوەی خوی زور خەریك ئەکرد بەخویندنەوەی دەرسەکانی لەبەر ئەوه ڕوژی لافاوەکه ئەگەرچی یاری‌بوو له بەینی تیپی فوتبولی دوکان‌و سلیمانیدا نەچوبوو بو سەیر کردن .

دایکی کامل ناوی (رەحمەی حاجی محمود) بوو ، وە لەتەمەنی (٤٠) سالیدا بوو کە دوا کوچی کرد ••• کامل نوبەرەی دایکی بوو •

کامل زور گوشە گیر بوو ، وە هاورریتی خوو رەوشت بەرزنەبوایە نەی ئەکرد •• عزەتی نەفسی زوربە رزبوو ، هەتاوەکو جاریکیـــان (تشبثی) بوئەکەن ، بەلام زور دلگیرئەبی لەخزمەکانی لەوکردەوەیەدا •

کامل گیان زور بیهەوابوو وەتا رادەیەك (انکاری ذاتی) بووە جاریکیان رەسمیکی گەورەی (شیخ محمودی گەورە) لەژورەکەیا هەلئەواسی •••

یەکی لەخزمە کانی پیی ئەلی کامل گیان (رەسمیکی خوشت) هەلواسە کاملیش لەوەرامدا ئەلیت : (بومن چیم تارەسمی خوم هەلواسم) وینەی ئەوپیاوە گەورەیە لایقی هەلواسینە ••

◆ نیشتمان پەروەری بەوە نالین کە نیشـــتمانەکەت خوش بوی بەلکو بەوە ئەلین کە هەولی بوبدەیتو قوربانی پیشکەش کەی لـــە پیناوی دا •

سینکا

◆ هونەر ئەوە نییە کە نەکەوین ، هونەر ئەوەیە کە هەرچەندە کەوتین هەستینەوە •

گولد سمیث

کوچی دوایی

کمال غفوری

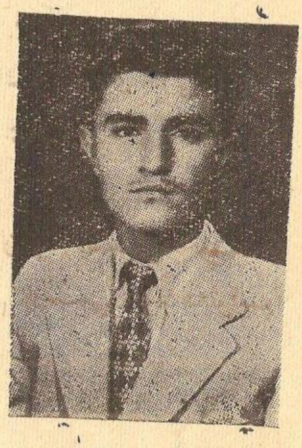

ئەم لاوە شیرینە ناوی عبـــــدالقادر کوری مەلا ئەسعەدە لە دانیشتووانی کانی مارانەتاپولی دووی کولیەی حقوقی خویند لە تەمەنی بیستو پینج سالیدا گیانی خاوینی بە بەهەشت ســـــپارد • خوای مەزن سەبووری کەسو کـــارو هاوری کانی بدات •

کات ژمیر گەییـــــە پینجی (٥) بەیانی لەروژی پینج شەمەی ١٠-١٠-١٩٥٧ دلی پاکی هاوریی نەمر عبدالقادر لەکار وە ســـتار ، چاوەکانی هیزاری دوا روژی ژیانی پیا هەلکیشراو ، رەنگی ئالو سووری ژاکاو زەرد هەلگەرا •

هەر لەم روژەدا بوو کەدایگی کلولو جگەر سوتاومان کوردستانی مەزن مەرگی یەکیك لەرولە تازە پی گەیشتوەکانی دیتو هەر لەشاری کەرکوکەوە بگرە تا بەیەزدانیان سپارد لەگوندی کانی ماران دانە دانە فرمیسکی رشتە سەر تارمەی رولەکەی •

هەر لەم روژەدابوو کەلەئاسمانی رووناکی کوردســـــتان یەکی لەئەستیرە گەشەکانی کوچی‌کرد ••

هەر لەم روژەدا بوو کە قوتابیانی کولیەی حقوق یەکی لەهاوری بەریزەکانیان لی‌دوور کەوتەوە ژیانی قوتابخانەیان لی‌تال‌بوو • هەر لەم

روژەدا بوو کە لەشاری کەرکوكو کویەو بیتوینو کانی ماران ئاسمان تەم دای گرتو گشت دانیشتوانی ئەم ناوچەیە هەستیان بەم دل‌تەنگیە کردو ئەگریان • ئەم کارە ساتە بە تەنیا کاری نەکردبووە سەر جگەرو دلی کەسو براکانی بەلکو کاری کردبووە سەر هەموناسیاویکیو هەموو بە هەنسکەوە فرمیسکیان بوهەل ئەرشت • لەبەرئەمە قوتابیانی کوردستان لەبەغداوە بەتایبەتی قوتابیانی کولیەی حقوق لەم ماتەمو پرسەی ئەم جوانەمەرگەدا خویان بەبەشدار ئەزانن ئیتر ئەخوازین خوای مەزن سەبووری گشت کەسو کاری بدات کارەساتی تری لەدوا نەبیت •

◆ هیوا وەکوئەستیرەی ئیواران وایە ، تاژیان تالو بەتەنگوچەلەمە تربیت ئەم تیشك دارترو جوانتر ئەنوینی •

ونسلو

◆ لە کارەساتی پچوکا خوت راگرە لەبەر هی گەورەدا هیزو توانا بنوینە •

روزفلت

بە هوی لافاوەکەی سلیمانی یەوە

عبدالقادر قەزاز

ئەم جارەش شاری سلیمانی « بووکە جوانوو نەشمیلەکەی کووردستان » سەرتاپا تارای رەشی پوشیی وە دەستە ئەژنو دانیشت •

بووکە نامرادوو بە ئاوات نەگەیشتووەکە ! سال نی‌یە کوستت نەکەوی ، لیت نەقەومی وە بەرگی رەش نەپوشییت وەك ئەم بەرگە رەشە بە بالات برابی‌وە ئەبی لەگەل عومرتا بیتە خواری • هەر کە نەختیك دەست بەخوتا ئەهینیت وە خەریکی گەشە بکەی وە تامی ژیانی هیمن وە پرر ئاسوودە بچیژیت ، لەپرر چەپوکیکت بەسەرا ئەدری وە بە مەرەیەکت ئەبا کە هیزی راست بوونەوەت نەمینی تا دەست ئەدریتەوەبالت وە ئەکەویتەوە سەرخوت • لەبەر ئەمەیە کە هەمیشە رەنگ زەردوو بی‌ئاهوو لاواز ماویتەوە •

خانمە نازدارەکەی ولاتی کووردان ! ئەوەی بەسەر تودا هاتووە بەسەر هەر شاریکی‌ترا بهاتایە لە دەمیکەوە بوو ناوو نیشانی نەئەما هەر جارجار دایك بو منالانی وە ماموستا بوقووتابی‌یانی بەسەراهاتی ئەو شارەی بو بگیررا نایەوە • هەر توی ئازاو نەبەزوو چاوقایمە کە بەرگەی ئەم هەموو سزاو مەینەتە بگریت وە دوای هەموو قەوماویك شیرانە راست بیتەوە •

سلیمانی : شارە نازداروو خوشەویستەکەمان ! هەرجارە چەشنە چەکیك بەکار ئەهینری بو زیان پی‌گەیانن وە بەلکە بو نەهیشتن وە وون کردنی ناوونیشانت ، بەلام فریشتەی بەختت یارە وە ئەستیرەی طالعت هەر بەرزەو ئەدرەوشیتەوە وە ناحەزوو دووژمنت چاویان لە

عاستت کویروو نابینایه •

شاره جوانه‌که : چوونکه ئه‌وه‌تی‌ی هه‌ی بی‌وه‌ی بووی وه له چاکه به‌ولاوه زیانت بوهیچ لایه‌ك نه‌بووه ، له‌به‌رئه‌مه هه‌موو که‌س نزیکوو دوور ئه‌م لی‌قه‌وماوه‌تی‌یه‌ی پی ناخو شه‌وه‌زور بوت به‌په‌روشن •

خانمه گه‌وره‌که‌ی کووردستان ! هه‌رکاتیك لیت قه‌ومابی وه تووشی ته‌نگوو چه‌له‌مه بووبیت نه‌ته‌وه‌کانت به گه‌وره‌و بچووکه‌وه خویان له ده‌ورت گیراوه وه بوون به قووربانت وه‌لاشـــه‌ی پیریژنوو پیره میرده‌کانوو کورپه ساواکان که به‌ده‌م لافاوه‌وه به ناو جاده‌و کولانه‌کانتا تی‌ئه‌په‌ررین چاکترین به‌لگه‌یه بوراستی‌ی ئه‌م وتاره • هه‌ر تومان بو خوش بی ئیمه ژیانمان ناوی وه تاتو سه‌ربه‌رز بیت مایه‌ی شـــانازی‌یه بوئیمـــــه ••

گه‌وره شاره‌که‌ی کووردستان ! لانه‌ی بیچووه پلنگوو شیران ! هه‌ر تیریك که ئه‌گیریته تو وه‌ك ئاراسته‌ی دلی ئیمه بکری وایه وه‌هه‌ر ده‌نکه زیخیك که له تو که‌م ئه‌بیته‌وه وه‌ك گلینه‌ی چاومان هه‌لکولری وه دلمان له‌ره‌گوو ریشه ده‌رهینری وایه ، که‌وابوو له‌پی‌ناوی تودا سه‌ریشمان برروا هیشتا که‌مه •• تو دایکیکی به ره‌حم وه باوکیکی دلسوزیت بوئیمه • له‌ژیر سایه‌ی تودا هه‌وای ســــازگاری تو ئه‌مژین ، ئاوی روونوو پاکی کانیاوو چه‌موو رووباری تو ئه‌خوینه‌وه وه نانی گه‌نمه قه‌نده هاری‌ی تو ئه‌خوین وه له نازوو نعمه‌تی تودا ئه‌گه‌وزیین ، له‌به‌ر ئه‌مه بی‌نمه‌کی وه سپله‌یی‌یه ئه‌گه‌ر له‌کاتی لی قه‌ومانا به ده‌نگته‌وه نه‌یه‌ین وه‌هه‌ر که په‌نجه‌یه‌کت هاته ژان روژی حه‌وت جار خومان به ده‌روتا نه‌گیررین •

خانمه نازداره‌که ! له‌م کاته‌دا که تووشی ئه‌م مه‌ینه‌ته بوویت چاوه جوانه‌کانت هه‌لینه وه برروانه چون ده‌سته خوشکه‌کانت شاره‌کانی

ولاتی کووردان وه برا عەرەبەکان تیکرا هاتوون به دەنگتەوه وه کەمەری خزمەتیان بەستووه وەخەریکن دەست بدەنه بالت وه راستت بکەنەوه •

توش کەمیك هیز بدەره بەرخوت وه دلتخوش بکه بەپیاوه ناودارو و پی گەیشتووەکانت وه به لاوه دلسوزوو به غیرەته کانت ، هەسته سەر پیان وه مەیەله ناحەزت پی شاد ببی •

لای خومان پیشینان مان « ووتویانه سوار تا نەگلی نابی به سوار » توش له ئەنجامی ئەم لیقەوماوانو کەوتنانەتا ئەبیت بەشای شاران وه هەقت هەیه سەرزەنشی رولەکانت بکەی وەبلی : « ئەگەر ئەوان بیباکوو کەمتەرخەم نه بوونایه لەعاستم وه قەدری منیان بزانیایه نەیان ئەهیشت تووشی چەپوکی دەستی زەمانەو هەلمەتی زورداران ببم ،چوونکه نزیکی ۲۰۰ ساله من دایکیتییان ئەکەم وه وەك چرا خومیـــــان بو ئەسووتینم وەگیانم بەخت ئەکەم بو پەروەردە کردن وەپیگەیانینیان » •

بەلام تووخوا چاو هەلینه تاببینیت چون ئەم رولانەت هەموو گەنجووپیر له ژنووپیاو به روو زەردیو ملکەچییەوه لەبەر دەمتا بەچوکا هاتوون وه لیت ئەپاررینەوه بو لیبووردن وەگشتیان بەلینوو پەیمان ئەدەن که له ئیستا به دواوه هەموویان بالا گەردانی سەرت بین وه سنگیان بکەن به قەلغان بوگیررانەوەی تیری قەزا لیت •

ئیتر هەر بژییت به سەربەرزیو ئاوەدانی •

ئەی نیشتمانی پیروز •

حقوقي ئافرەت

کەرکوك : کچەکورد • پرشنگ

ئەتوانم بلیم هیچ گومانی تیانیە ئافرەتانی عـــیراقو کوردەواری بەپیچەوانەی ئەم سەدەیەوە ئەژین ، ئەم سەدەیەی کە ئیمەی تیــاین سەدەی پیشــــکەوتنو هونەرو زانینو چارەکردنی هـــەمو جورە ناتەواوی‌یەکە ، سەدەی رزگـــاربونی هەمو نەتەوەیەکە لەتەوقی کونەپەرستیو کویلەییو ژیردەستی • ئیستا کاتی ئەوە هاتوە چـــینو بەشـــەکانی هەمو نەتەوەیەك بکەن بە ئامانجی پیروزی خویان ، وەبە تایبەتی ئافرەتان • ئەمرو ئەبینین ئافرەتان جولانەوەیان تی‌کەوتوە ، ئەو هەورە رەشەی کەبەسەریانا کشاوەبەری روژی لی گرتون ونایەلی بەرپی‌ی خویان ببینن ، کەوتوەتە رەوینەوە ، وەتیشکی زەردی ئالتونینی هەتاوی لەئاسووە دەرکەوتو ریگایان بوروناك ئەکانەوە ئەو ریگەیەش ئەوەیە کەهەمو ئافرەتان دوبەرەکیو جیاوازی لەناوەندی خویانا نەهیـــلینو لابەرن ، بەچاوی خوشکایەتی یەوە سەیری یەکتری بکەن ، بەگیانیکی پولایین وبەبیرو باوەریکی بەهیزو قایمەوە ، بەچاویکی نەترســـاوەوە ، ئازایانە قولی لی‌هەلمالن ، بازوی مەردی هەل‌کەن ، بینە کوری خەباتی بی‌وچانەوە بودەس خستنی مافی خویانو گەیشتن بە ئامانجە بی‌گەردە کانیان ، ئەوەتە ئەبینین لەئەنجامی ئەمخەباتەوە بەگەلیك لەنیازە کانی

خویان گەیشتون •

ئەمە لەدەرەوەی وڵاتی ئیمە ، بەلام ، ئەی خوشکە خوشە ویستەکانم ! ئەگەر بیتو بەچاویکی لیوردبونەوە وە سەیری ئافرەتانی لای خومان بکەین ئەبینین وەکو ئالەتیك وان بەدەس پیاوەوە ــ هەرچەند پیاوەکان خوشیان وەکو ئالەتیك وان بەدەس رەنج خورە کانیانەوە ــ بەهەموباریکا هەلیان ئەسورینن ، لەم کومەلەی ئیمەدا پیاو ئەگەر دەستی بروا و گیرفانی پربی ئەتوانی لای خوی چەند ژن راگری ، وەك ئەتوانی چیپیویست‌بی لەبازار بیکری ، جگە لەوەگەلی جار خەیانەتی لەگەل‌ئەکا، ئەچی لەگەل ئافرەتی خوفروشتودا وەختی ئەباتەسەر ، بەم چەشنە ریگا بوئەمیش خوش ئەکا کە ریگاکەی ئەوبگریتەبەر • بەشیکی زور لە ئافرەتانمان ئەگەر داوای هەندی مافی خویان لە میردە کانیان بکەن ، وا سەیر ئەکرین کە تاوانیکی گەورەیان لەدەس قەوماوە ، لەم حالەدا دار کارییکی باش ئەکرین ، گەلی جاریش تەلاق ئەدرین ، واش ئەبی گیانی خویان دائەنین • بی‌گومان لەم چەشنە وەزعەدا چەکی ئافرەتی چارەرەش یاگریان یاخو توران‌و گەرانەوەیە بومالی کەس‌و کاری •

ئافرەتی لادی شان بەشانی پیاوان ئیش ئەکەن ، لەچاندن و گیرە کردن‌و شەن کردنی دەغل‌و دان‌و سەر پەرشتی بیستان‌و گەلی شتی ترابەشدارن ، ئەمە جگە لەئیش‌و کاری ناومال‌و ئاگاداری حەیوان‌و بەخیوکردنی منال‌و گەلی‌جار دوروست کردنی قالی‌و بەرەو رستنی خوری‌و •• تاد ، بەلام هیچ مافیکیان نیە ، واتە تەنها لە (واجب) دا بەشدارن ، نەك لە (حقوقیشا) •

ئافرەتانی شارستان هەرچەند هەندی حقوقی شکلی‌یان هەیە ، بەلام خو لەحقوقە بەکەلکەکان بی‌بەشن هیشتا هەندی کەسی واهەن دان بەوەدا نانین کەئافرەتان بەسەربەستی هاتوچوو گەران یان هەیە ، وەئەتوانن

بەئارەزوی خویان هاوبەشی ژیان یان دیاری بکەن ،لەناحیەی ئابوری‌شەوە کەمیکیان ئیشی دەسی وایان هەیە کەهەندیك تەنگ‌و چەلەمەی ژیانیان بوئاسان ئەکا •

من هەرچەند لەو باوەڕەدام کەلەم کومەلەی ئیمەدا پیاویش ئازاد نیە ، چەجای ژن ، وە کەبو رزگار کردنی ئافرەتان پیویستمان بەگورینی شیوەی ژیانی کومەلایەتی هەیە ، بەلام لەگەل ئەمەشا ، ئافرەت دوو ئەوەندەی پیاو ژیر دەستە ، وە لەژیر یاسای ئەمرودا ئەتوانین کاری بکەین هیچ‌نەبی بگەینە پایەی پیاوەکانمان •

تەءمین کردنی خوینـــــدەواری بوکچان ، هەلـــگرتنی بەزور بەشودان ، دەس‌خستنی مافی ئیش کردن لەکارگاکانا شان بەشانی پیاو ، بەچاوی حورمەت سەیری ائفرەت کردن ، دەس‌خستنی حقوقی سیاسی ژنان ، ئەمانە ئەگونجین‌و پیویستە هەول بدەین دەسیان بخەین •

پیویستە لەسەر هەمو باوك‌و برایەکی تی‌گویشتو کەبەپی‌ی توانا هەول بدەن بوبەرز کردنەوەی پایەی ئافرەتە کانیان وەدەســـی یارمەتی یان بودریژکەن ، هەروەکو ئەبی ئافرەتان خوشیان روژ بەروژ باشتر یەك بگرن بوداوا کردنی داخوزی‌یە کانیان ، لام وایە ئەمرو بەر لەهەموشتی ئەبی ئافرەتەتی گەیشتوەکانمان هەول‌بدەن بو کردنەوەی چەند لق‌بو « یەکیتی ئافرەتانی عیراق » لەشارە گەورەکانی کوردوستانی عـــیراقا تابتوانن تیکوشانی ئافرەتانی کورد بوئامانجە کانیـــــان بەرن بەریوە ، وەبینوسینن بەتیکوشانی خوشکە عەرەبە کانمانەوە ، بو رزگـــاربونی ئافرەتانی هەمو عیراق •

هەروەکو پیویستی هەموپیاویکی ئازادبیرە ، کەئەوپەری یارمەتی پیشکەش بکا بەجولانەوەی ئافرەتان ، چونکە بی‌گومان تاهەول دانی هەموچین‌و بەشەکانی گەل پیکەوە نەبی ، سەرکەوتنی بونابی •

هەستی ئافرەت

بەرامبەر روژنامەو گوفارە کوردیەکان

سلیمانی : خوشکە ٠ پ

بەهەموو داخیکەوە ئەلیم ئافرەتە خویندەوارەکان بەشیکی زور کەمیان نەبیت کەهەستوو ئارەزویان بەرزە بەرامبەر بووژانەوەی نووسینوو ویژەی کوردی ئەتوانم بلیم بەشەکەی‌تر هیچ جورە هەستیکیان نیە ، ئایا ئەی خوشکە کوردە خویندەوارەکان ایوە دانیشتوی ئەم‌خاکە پیروزەنین ؟ ئایا کوردی کەزمانی خوتانە نازانن بیخویننەوە ؟ بوچی وا خستووتانەتە پشت‌گوی ؟ ٠

جا لەبەر ئەوە بەدلیکی زویرەوە ئەلیم کەبەشی زورمان بەهیچ جوریك ئارەزووی ئەوەمان نەکردوە ئاور لەروژنامە کوردیەکان بدەینەوە وەئەوەش هوی دواکەوتنی خومانە وەبەلگەش بوئەمە روژیك لەم روژانەدا ژمارەی سیٚهەمی گوفاری هیوام بەدەستەوەبو بەرەو قوتابخانە چووم لەپاش بینینی چەند هاوریەك پی‌یان ووتم :ـ ئەوەچیە بەدەستتەوە ؟ ووتم گوفاری هیوایە ئەوانیش لەم وەلامەی من زور سەرسام مان وەلە پاش توزی ووتیان چی‌چی ؟ هیوای‌چی ؟ منیش بەراستی زور دلگیربوم لەوەی کە کوردن وە لەناوچەیەکی کوردەواریدا ژیابن هیشتا گوفاری هیوایان نەك دیبی بەلکو بەبیستنیش نەیان بیستبی ، منیش لەپاش بیرلی‌کردنەوەیەکی کەم کەبەراستی ئەتوانم بلیم موچرك بەسەرما هاتوو لەپیم دەرچوو کە گویم لەم پرسیارە بی‌مانایە یان‌بوو لەپاشا وەلامم دانەوە بەدلیکی پرلە خەمەوە سەریکم لی‌راوەشاندنو

ووتم ئایا ئیوه هیشـــــتا ئەم گوفاره خوشەویســــتەتان نەدیوەو نەتان خویندوتەوه هەموو بەجاری ووتیان نەبەخوا ئەمە یەکەم جارە کە ئەی بینین منیش ووتم ئەمە سێهەم ژمارەیە کە ئەمەسێ مانـــگە لەبەغدا دەرئەچی وەئەگەر ئەمەشتان نەدیبی ئەی چون هیـــچ لەروژنامەی (ژین) وەیا لەگوفاری (هەتاو) دا نەتان دیوه کەنوسیویانە لـەپاش تەقەلایەکیزور ئەوا گوفاری (هیوا) ش هاتە بەرهەم هەریەکە ووتی نەبەخوا لەهەزار پینج شەمودا جاریك (ژین) ناخوینینەوه کەمنیش گویم لەمەبوو بەراستی زور پەستودلگیربوم وەئەو گوفارەی کەبە دەستمەوەبو دامە دەستیان وەووتم دەهانی بیخویننەوه سودی لیوەرگرن وەبزانن کەئەمەش گوفاریکی خوشەویستی کوردییە بەسیەتی زور سەرزەنشتیە بوئیوه کەهیشتا ئەم گوفاره پرسودانە نەخویننەوه وەهەروەها زورترین لە خوشکەکان ئەبینم کە ئەچنە کتیبخانەی گشتی ئاوریك لەوکتیبـــە کوردیە بەکەلکانە نادەنەوه لەوکتیبانە زیاتر کەبە زمانی بیگانە نوسراوەو بەلکو هەولیش ئەدەن بوپیش خستنی ، خومن ئەی خوشکە بەریزەکان نالیم کتیبی بیگانە مەخویننەوه چونکە ئەوانیش کەلکیان زورە بەلام باشتر ئەوەیە کەجاری هەول بدەن بوپیش خستنی ئەوگوفارو روژنامانەی کە بەزمانی خوتانەو بوخوتانە ئنجابکەونە هەولدان بوخویندنەوەی زمانی بیـــگانە .

وە هەروەها لەزورترین کومەلدا کەپیك هاتبی لەماموستاو قوتابی کچان لەزورترین ووشەدا ئەبینم بەشی زوری ووشەی بیگانە بەکارئەهینن هەروەکو کوردنەبنو لەناوچەیەکی کوردەواریدا لەدایك نەبوبن بوچی ئەی خوشکینە ؟!

وە ئەوەش بزانن ئەگەر ئیوه بەم چەشنە برون بەره بەره زمانەکەمان بەرەو توانەوه ئەچیت کەواتە ئەی خوشکینە (خوو) بدەنە روژنامەو گوفاره

کوردیە پرسوودانە بوئەوەی توزی بتوانن بەکوردیەکی پوختە لەگەل یەکتریدا بدوین • کەواتە خوشکە خوشەویستەکان لەباتی زور خویندنەوەی کتیبی بیگانەو باسی سینەماو مودیلی عزیزیو قوندەرە روژی ئەگەر زوریش نەبیت کاتیکی کەم تەرخان بکەن بوخویندنەوەی ئەو گوفارو کتیبە بەنرخانەی کەروژەها نوسەرە خوشەویستەکانمان خویان پیوە ماندووکردوە بو بوژاندنەوەی ئەو زمانە خوشە ویستەی کە سالەها لەژیر موتەکەی هەستیپیسی بیگانەدا نرکەی هاتووە بەلکو بەتەواوی فیری چونیەتی نوسینو خویندنەوەو وەقسە پیکردنی بین ، چونکە زور ناشیرینە خوبەخو لەناویەکدا ووشەی بیگانە بەکارهینان بەلکو پیویستیەکی زور گرنکە لەسەرهەمو لایەکمان چاکی مەردانە بکەین بەلاداو وەهەول بدەین بوپیش خستنو پاریزگاری زمانەکەمان وەهەول بدەین بوکرینی هەموو جورە نوسراویکی کوردی چونکە تازورتر بفروشریو بلاوبیتەوە بەشی زوری گەلی کورد تامی خویندنەوەی کوردی بەدل ئەچیژی وەنوسەرو دانەریش زیاتر هەول ئەدەن بونوسین چونکە نووسین گرنگترین هویە بو لابردنی پەردەی نەفامی لەسەر گەلمان وە بیرو هوشمانی پی بەرز ئەبیت ئیتر خوشکی دلسوزتان چاوە روانی هەولو پیش کەو تنتانە ••

تکایە کەبزانن

کاك جلال عمر کرا بە باوەر پیکراوی گوفاری هیوا ئەتوانیت بارەی ئابونەو پارەی فروشتنی گوفاری هیوا کوبکاتەوە •

هەلگرتنی یاسای « دەعوای عشائری »

بەغدا : نوری تالەبانی

وەکو ئەزانین ، لەم روژانەدا ، کاربەدەستان خەریکی ئەوەن چاوی بەیاسای دەعوای عەشـــایری‌دا بگیرنەوە ، خوا کەهەر بەیەکجاری هەلی‌گرن ، یاخود ئەو دەسەلاتانەی کەئیستا هەیەتی لی‌ی کەم بکەنەوە •

بی گومان ئەمە بیر یکی زور جوانو پەســـەندو بەجی‌یە ، وەلە کانگای دلمانەوە هیوای ئەوەمان هەیە بەزوترین کات ببی بەراست ، وەئەم یاسا یەکە بەراستی نەنگە لەسەر رووی شارستانیەتی ، دواروژی بیت‌ودوایی پی بهینریت •

راسیتەکەی زور شتیکی ناشیرینە تائیستا دانیشتوانی ئەم ولاتە خوشەویستەمان لەژیر دوو یاسای جوی جوی دا بژین: یاساییک بو دانیشتوانی لادی وەیەکیک بوشارستانی یەکان ، ئیمە ئەو قوناغەمان بریوە کەئەوترا چەشنی ژیانی کومەلایەتی‌مان یاسایکی پیویستە لەوچەشنەی کەزروفیکی تایبەتی وەکوزروفی (احتلال) دای سەپاندوە بەسەرمانا •

من لەو باوەرەدا نیم کە لەسەرە تای احتلالیشا پیویستمان بەم چەشنە یاسایە بوبی ، چونکە گەلی وولاتی لە وولاتی ئیمە دوا کەوتوتر ، هەر کە کاروباری خوی گرتە دەس یاسای پیشکەوتوو شارستانی بودانرا ، وە هیچ کوسپیک نەهاتە ری‌ی کاروباری کومەلایەتی یان ، لەگەل ئەمەشا ئەگەر بیتو بلیین ئەویاسایە لەوکاتەدا پیویست‌بوو ، چونـــکە زروفی ئەو روژەی عیراق زور جوی‌بو لەزروفی ئیستای ـ هەرچەند زروف هەرچون بی نابی کاری بکا کەدویاسای جوی جوی حوکمی هاوولاتی‌یان بکا ـ خوئیستا کاربە دەستان خویانو هـــەمو ئەوانەی

لەکاروبای کومە لایەتیو یاسایی ئەکولنـــــەوە ، گەیشتونەتە ئەوە کەئەوزروفە دوایی هاتووەو گەرانەوەی بونیە • وەئیستا ئیمە لەسەدەی بیستەما ئەژین ، وەئەم چەشنە یاسایانە پاشماوەی سەدەکانی ناوەراستن کەلەهەر دەولەتیکا چەند یاسای جوی جوی هەبوو بەپی‌ی جیاوازی ناوچەو خیلەکان وە کە گیتی لەتاریکی‌یا پەنـــگی ئەخواردەوە ، وەبە هەزار چاوگیران پزپسکیکی روناکی نەئەبینرا •

زورمایەی سەرسامبونو سەر سوررمانە ئەمرو کابراییکی لادی‌یی تاوانیکی لی‌ئەوەشیتەوە وەبە پی‌ی یاسای (دەعوای عەشایری) ئەدری بەدادگای‌ئیداری ، داد گاش بەپی‌ی عورفو عادەتی هوزی کـــابرا سەیری مەسەلەکەی ئەکا وەلەســـەر ئەوە بریاری خوی‌ئەدا ، بەلام ئەگەر کابراییکی شاری هەمان تاوانی لی بوەشیتەوە ، داد گایـــکی‌تر سەیری مەسەلەکەی ئەکا ،وە سزاییکی تری ئەدرتیی بی گومان ئەمەئەبی بەهوی ئەوە گەلی جار حەقو ناحەق جی گورکی‌یان پی بـــکریت ، وەهەندی بی گوناە بچنە بەندی‌خانەوە ، هەنـــدی گوناە باریش وەك بەرزەکی بانان بوی دەرچن !!

خو ئەگەر سەیری مادەی (٤١)ی قانونی عقوباتی بەغدادی بکەین ئەبینین ئەلی ئەگـــەر هاتو عورف وعادەتی خیلی هـــەردولا ، چاری ناکوکی‌بەین یانی نەکرد ، وەئەم چارەش لەگەل قازانجی گشتی‌و دادا یەك نەکەوت ، لەوشیوەدا دادگا بوی هەیە ئەومەسەلەیە بەپی‌ی عورفو عادەتی خیلی هەردوولا تەماشابکا بی‌گومان بوونی ئەم مادەیە ئەوکەلینە مان بو پرئەکاتەوە کەجاروبار پیویستمان بەوە ئەبی مەسەلەیەکی تایبەتی بەپی‌ی عورف وعادەتی ئەوخیلە تەماشـــابکەین ، وەبوونی ئەم مادەیە بەتەواوی جیگای یاسای (دەعواکانی عەشایری) ئەگریتەوە ، وەئیتر هیچ پیویستی‌ییکمان بەونامینی •

لەکورتی بی‌برینەوە یاسای باسکراو لەگەل زروفی ئەم رودا قەت ناگونجی ، بویە زور بەهیواین کەئەم قســـــەوباسە زووبیتە دی ، وەکاربەدەستان بەزوترین وەخت یاسای باس‌کراو بنیرن بو موزەخانەی میـــژو •

هـــەوال

لە شار خنجیلانە جوانە کـــەی کفری دا بەرەسمی لیژنەیەك بۆكۆ كردنەوەی پتیاك ئەم پیاوە نیشتمان پەروەرانە پیك هات سەرەك معاونی تەسویە كاك محمد سعید كانی‌مارانی وەكاك ناظم ئاغای سید عمر ئاغا بەسكرتیر • وە محامی محمود عبدالكریم بەئەمینی سندوق دانران وە ئە ندامە كانی ئەم‌لیژنەیە خورشید بك بابان محمد سعید بك جـــاف وەمحامی كاك عبدالقادر علی وە كاك عباس عبدالقادره •

وە نونیەری كركوك محمود بك بابان کـــــە سەرەكی یانەی سەركەوتنە خۆی یەكەم كەس بوو كە (٦٠) دیناری بەخشی •

وەلەم هەفتەیەدا لەیانەی‌كفری هەموو پیاو ماقولانو ســـەرەكی عشیرەتەكان كۆئەبنەوە وا چاوەروان ئەكرێت كە لەوكۆبوو نەوەیەدا پارەێیكی زۆر كۆبكریتەوە وەهیوامان زۆرە لەشارەكانی تریشـــا بویارمەتی دانی لیقەوماوانی لافاو لیژنەی پتیاك پێك‌بێت •

جۆرەکانی خوینی مروف

کویە ـ فؤاد زەکی هەنار
قوتابیی کلیەی پزیشکی

گەلیك لە خوێندەوارە بەریزەکـــــان ، لەوانەیە هەندیك لەم پرسیارانەیان بیتە یادو بیکەن لەبارەی خوینی ئینسانەوە وەکو : چون خوینی ئەم بو ئەو ئەبی ؟ وە چون نابی ؟ وە جیاوازی چییە لە بەینیانا ؟ وە چون خوین ئەبیتە هوی دوزینەوەی باوکیکی بزر بوو بو منال ؟ وە چون ئەبیتە هوی مردنی هەندیك منال پیش بوونیان لە دایكو خوین کەمی هەندیکی تریان پاش بوونیان ؟

وا من لە بارەی خوینی ئینســــــانەوە ئەم ووتارە پیشکەش بە خوێندەوارانی (هیوا) ئەکەم بو ئەوەی زانیاری گشتی خوێندەواران لەم رووەوە زیاد ببیو بە هەموو تواناییکەوە هەولم داوە بو ئەوەی ئەم باسە بە کورتیو بە ئاسانی پیشکەش بکەم تاکو زورترین کەس سوودی لی ببینیو تیی بگا .

نزیکەی سەد سال لەمەوبەر جاریك پزیشـــکیك لە گویزانەوەی خوینی کابرایکدا بو یەکیکی نەخوش سەرئەکەوی ، وە وای لــــــە پزیشکەکانیتر کرد کە هەول بدەن بو ئەوەی خوینی خـــەلقیتریش بگویزنەوە . بەلام زوری ئەو هەولەیان ، بە فیرو ئەرویشت وە ئەبووە هوی مردنی نەخوشەکان ، تا ســـــەرەتانی سەدەی بیســــــتەم پاش لیکولینەوەیکی زور کە خوین لە لەشی ئینسانا چوار جورە بە پیی جورە مادەیکی کیمیاوی کە لەناو خرەی (کریات) سووراهەیە ناویان نا جوری ـ ئەی ـ ، ـ بی ـ ، ـ ئەی و بی ـ . و ـ ئۆ ـ [1] .

ئەگەر یەکیك خرەی سووری مادەی ـ ئەی ـ تیابی ئەلین جوری خوینەکەی ـ ئەی ـ ٥ ، وە هەروەها بو ـ بی ـ و جورەکانیتر •

هەریەك لەو مادانە کە لە خرەی سووردا هەیە ، مادەییکی کیماوی پیچەوانەی (مادة کیمیاویة مضادة) تایبەتی خوی • لە سیرەم دا (سیرەم ـ خوین) خرەکانوجورە پروتینیك هەیە •

ئەگەر بیتو خوینی ـئەی ـ لەگەل مادە پیچەوانەکەی تیکەل بکەین خرەکان ئەنیشنو لەناو ئەچن ، بو ئەوەی ئەمە لە لەشی ئینساناروو نەدا ، هەرکەسی خوینەکەی ـئەی ـ بی ئەبی مادەی پیچەوانەی خوینی ـبی ـ لەناو سیرەمدابی ئەگینا هەروەکو ووتمان خوینەکە لەناو بوریەکانی خوینا لە لەشا ئەنیشیو خرەکان پارچە پارچــــە ئەبن • خوینی ـبی ـ مادەی پیچــــەوانەی ـئەی ـ وە خوینی ـئۆ ـ مادەی پیچــــەوانەی ـبی ، ئەی ـ لە ســـــیرەمدا هەیەو خوینی ـبی ، ئەی ـ هیچ مادەی پیچەوانەی لە سیرەمدا نیە •

جورەکانی خوین هیچ ئەهمیەتیان نیە لە لەشی ئینسانا بەلام کاتی کە یەکیك خوینی پی ئەوی زور گرنگن ، وە پیویستە پیش ئەوە کە خوین بدەن بە نەخوشیك هەردوو خوینەکە چاك تاقی بکریتــــەوە وە دلنیابن بە تەواوی کە بو یەکتر دەست ئەدەن ئەوسا بگویزرینەوە ئەگینا خرەکان لەناو ئەچنو نەخوشەکە تووشـــــی (زەردیی = زەرتك) (یرقان) ئەبیو دوا بە دوای ئەوە ئەمری •

خوین گویزانەوە بەم جورە ئەبی :

١ ـ هەموو کەسیك ئەتوانی خوین وەرگری یاخود بدا بەوکەسە کە خوینەکەی لەگەل ئەو لە یەكجور بی • بو نموونە ، جوری ـئەی ـ بو ـئەی ـ وە ـبی ـ بو ـبی ـ ••• هتد •

٢ ـ هەرکەسێ کە جوری خوینی ـئۆ ـ بی ئەتوانی خوین بدا بە هەموو

جوره‌كانی‌تر واته به هه‌موو كه‌س •

٣ ـ هه‌ركه‌سێ كه جوری خوینی ـبی ، ئه‌ی‌ـ بی ئه‌توانی هه‌موو جوره خوینه‌كانی‌تر وه‌ر گری •

راده‌ی كه‌م‌و زوری له هه‌ر جوریك‌و نسبه‌تیان به‌پی‌ی ناوچه‌و نه‌ته‌وه (١) ئه‌گوری •

خوینی مروف له یه‌لایه‌كی تره‌وه ئه‌كری به‌دوو جوره‌وه • بی پی‌ی بابه‌تیكی‌تر له ماده‌ی كیمیاوی كه پی‌ی‌ئه‌لین Rh+ • نزیكه‌ی له ٨٥٪ی ره‌گه‌زی سپی ئه‌م ماده‌یه‌یان هه‌یه Rh+ وه له ١٥٪ی نیانه Rh— ، به‌لام ئه‌م ماده‌یه له كاتی اعتیادیا ماده‌ی پیچه‌وانه‌ی له له‌شی مروفدا نیه • Rh ئه‌همیه‌تیكی زوری هه‌یه له له‌شـــمانا هه‌روه‌كو ئیستا باسی ئه‌كه‌ین •

وراثه جوره‌كانی خوین :ـ

مه‌به‌س ئه‌وه‌یه چون جوره‌كانی خوین له‌نه‌ته‌وه‌یكه‌وه ئه‌چی بو نه‌ته‌وه‌یكی تر ، كه ئه‌مه‌ش ئه‌همیه‌تیكی زوری هه‌یه له كاتی دوزینه‌وه‌ی باوكی بزر بوو بو منالیكی بی باوك كه به‌كار دیت له دادگاكان‌دا •

هه‌ر وه‌ك هه‌موو صفه‌تیكی‌تری مروف (دریژی كورتی ره‌نگی چاو ره‌نگی قژ ••• هتد) جوره‌كانی خوین ئه‌چی بو پشتیكی تر ، وه له كاتی ئه‌م گویزانه‌وه‌یه‌دا جوری ـئه‌ی‌ـ و ـبی‌ـ زالن به‌سه‌ر ـئۆـ دا ، واته ئه‌گه‌ر دایك یا باوك یه‌كیـــــكیان جوری خوینی ـئه‌ی‌ـو ئه‌وی‌تریان ـئۆـ بی مناله‌كه‌یان ـئه‌ی‌ـ ئه‌بی وه هه‌روه‌ها بو ـبی‌ـ ، وه ئه‌گه‌ر هاتو یه‌كیـــكیان ـئه‌ی‌ـ و ئه‌وی‌تریان ـبی‌ـ بی مناله‌كه‌یان ـئه‌ی ، بی‌ـ ئه‌بی • خو ئه‌گه‌ر هاتو هه‌ردووكیـــــان یه‌ك جور بوون

مناله‌که‌شیان هه‌ر له‌و جوره ئه‌بی ، واته ئه‌گه‌ر هه‌ردووکیان ـ ئه‌ی ـ ، ـ بی ـ یاخود ـ ئۆ ـ بوون مناله‌که‌شیان ـ ئه‌ی ـ ، ـ بی ـ ، یاخود ـ ئۆ ـ ئه‌بی ، به‌لام ئه‌گه‌ر هاتو هه‌ردووکیان ـ بی ، ئه‌ی ـ بوون ، جوری خوینی مناله‌که‌یان له‌وانه‌یه یه‌کیـــك له‌مانه بی ـ ئه‌ی ـ ، ـ بی ـ ، ـ ئه‌ی ، بی ـ ..

مرازم لیره‌دا ئه‌مه‌یه دایك یا باوکی منالیـــك دیار نه‌بوو چون ئه‌توانین بیان‌دوزینه‌وه لیره‌دا زورتر که روو ئه‌دات دوزینه‌وه‌ی باوکه که گه‌لیك جار حاشا له باوکیه‌تی خوی ئه‌کـــا ، له‌م حاله‌دا خوینی هه‌رسێ‌کیان ته‌ماشا ئه‌کریت ، بو نموونه : ئه‌گه‌ر خوینی ژنه‌که ـ ئۆ ـ بی‌و هی مناله‌که ـ ئه‌ی ـ ئه‌وا وامان دیته یاد که خوینی باوکه‌که ئه‌بی بی‌و هی مناله‌که ـ ئه‌ی ـ ئه‌وا وامان دیته یاد که خوینی باوکه‌که ئه‌بی به پیاوه‌که جوری خوینه‌که‌ی له‌وانه ده‌رچوو ئه‌وسا ئه‌توانین بلی‌ین که ئه‌مه له‌وانه‌یه باوکی بی ، بو له‌وانه‌یه ؟ چونکه هه‌زاره‌های تر هه‌ن کـــه خوینه‌که‌یان له‌م جوره‌یه ، به‌لام ئه‌گه‌ر هات‌و جوری ـ بی ـ یاخود ـ ئۆ ـ بو ، ئه‌وسا به ته‌واوی‌و به دل‌نیایی ئه‌توانین بلیین که ئه‌مه باوکی نیه . که‌واته لیره‌دا بومان ده‌رئه‌که‌وی که جوره‌کانی خوین ته‌نها ئه‌توانی به جه‌ختی (متأكدی) پی‌مان بلی که فلان باوکی نیـــه وه‌ناتوانی به ته‌واوی پیمان بلی فلان باوکیتی .

خوین‌که‌می‌ی وراثی‌و منال له‌بارچوون :ـ

له پیشه‌وه باسی ماده‌ی Rh مان کرد وه ووتمان له ٨٥٪ی خـــه‌لك Rh+ وه لـــه ١٥٪ی Rh— ن جوری خوینی Rh ئه‌همیه‌تیکی گرنگی هه‌یه له هه‌ندیك خوین که‌می وه‌راثی

(فقر الدم الوراثي) ومنال له بارچوون ، وه چونيه‌تيه‌که‌ی بەم چه‌شنه ئه‌بی : ئه‌گه‌ر پیاویك جوری خوینه‌كه‌ی +Rh و ژنه‌كه‌ی —Rh بوم مناله‌كه‌یان +Rh ئه‌بی ، ئه‌گه‌ر هاتو له‌و ماوه‌یه‌دا مناله‌که له سكی دایكیایه‌تی به‌هویه‌ك ماده‌ی Rh له له‌شی مناله‌كه‌وه چووه له‌شی دایكیه‌وه ئه‌وسا ماده‌ی پیچه‌وانه‌ی Rh له له‌شی دایكه‌كه‌دا په‌یدا ئه‌بیو ئه‌گه‌ریته‌وه له‌شی مناله‌كه وه ئه‌بیته هوی له‌ناوچوونی هه‌ندیك له خره‌ی سوورو ژماره‌ی كه‌م ئه‌بیته‌وه له‌به‌ر ئه‌مه مناله‌كه تووشی خوین‌كه‌میو زه‌رتك ئه‌بی له‌پیش بوونیا ، وه ئه‌مه‌یه كه پیی ئه‌لین خوین‌كه‌می وه‌راثی .

راده‌ی توندو تیژی ئه‌م نه‌خوشیه به پیی ئه‌و ماده پیچه‌وانه یه كه له له‌شی دایكه‌كه‌دا په‌یدا بووه ئه‌گوری ، له‌وانه‌یه منالی یه‌كه‌م یاخود دوه‌م ئه‌م نه‌خوشی‌یه‌یان لی دیاری نه‌دا یاخود كه‌میك به دیار كه‌وی ،به‌لام هه‌تا ئه‌م ژنه زیاتر سك بكا ماده‌ی پیچه‌وانه‌ی له له‌شیا زور ئه‌بیو ئه‌بیته هوی له‌بار چوونی هه‌موو مناله‌كانی .

لیره‌دا بومان ده‌رئه‌كه‌وی كه جوری خوین ئه‌همیه‌تیكی زوریان هه‌یه له‌ژیانی مروفداو پیویسته دلنیابین له هه‌موو جوریكی خوین له كاتی خوین دان به خه‌لك وه له كاتی تاقی كردنه‌وه‌ی خوین له دادگاكانا ته‌نانه‌ت له‌كاتی ژن هینانیشا .

نموونەی کوردی پەتی

گیا لەسەر بنکی خوی ئەرویت

نووسینی : محمد مصطفی کوردی : سلیمانی

ئازادو نەوزاد دوو هاوریو هاو تەمەنی زور ریکو پیکو تیکەلاو بوون ، وە بەریکەوت دراوسی‌یەکی نزیکیش بوون ، ئازاد کورری پیاویکی کەم دەستی دلو دەروون پاکی بی وەیی لە خوا ترس بوو ، باوکی هەر ئازادی هەبوو ، ئەم پیـــاوە بە روژ لە بازار لە کونجی دووکانیکا ــ کە کابرایەک بە پیاوەتی دابوویە ــ پینەچیتی ئەکرد ، چی دەست بکەوتایە ئەی‌دا بە کولیرەو پی‌خوریک ئیواران لەگەل خوی ئەی‌هینایەوە ئەیان خوارد ، سا ئەگەر روژیک کاری نەختیـــک زور بوایە خو ئەو ئیوارەیە جەژنیان بوو ، چ جەژنیک ! جەژنیکی وا کە دەرو دراوسیو مجەوری مزگەوتیش تیا بەشـــدار بوون ، تەنانەت نەوزادی هاوریشی لەم جەژنەدا هاوتیکەی ئازاد بوو .

ئەم کابرایە ئەوەندە بەرچـــاو تیر بوو لەگەل ئەو دەست کورتی یەی دا هەموو کاتیـــک دەرگای لەسەر پشـــت بوو لە هەر لایەک دەر بکەوتایە دەستیان بەسـنگەوە بو ئەگرت ، ئاواتی هەرە مووفەرکی ئەمە بوو کە ئازادی کوری توزی گەورە بی‌و بی‌نیتە بەر خۆندن ، وە ببی بە پیاویکی خۆندەواری بەکەلکو ســـوود بو کەسو کارو نیشتمانو هاونیشتمانی‌یەکانی ، وە خوشی ــ با لە گوریشا بی ــ سوودی چاکەی ئازاد وەربگریت وە دلی ئوخەی بکاتو گیـــانی بسرەویت .

لەپیش ئەمەوا کە ئازاد بگاتە ئەو پلەیە ئەم بە چاویکی دلسوزی بەکەلکی دەستو داوین پاکی ئەیروانییە ، وە هەر چەن تەماشای ئەکرد گەشەی ئەکرد •

ماوەیەکی بەسەرا تیپەرری ئازاد کەمیک بە خویا هاتو باوکی دەستی گرتو بردیە لای ماموستا لە قوتابخانەی گەرەک ، وە بە ماموستای ووت : ئازادم هیناوەتە لات ، ئەبی وەک کوری خوت تەماشای بکەیتو بەرهەمی بینی ، ئەگەر خواریو سەرچەوتیت لی دی گوشتو خوینی بوتوو ئیسقانە کانی بو من ، هیچ لەوە نەسلیمیتەوە کە تاقانەی پیرە میردیکو پیرە ژنیکە وە تەنیا بەشی بەرو دوایانە ، من ئەمەوی ببی بە پیاو فریای خویو گەلو نیشتمانو باوکو دایکی بکەوی وە لە توانای خویا کەلـــکو بەهرەی ببی بویان ، من خوم زوو خاوی نە خویندە وا ریم زور چشتووە توخوا با ئەم وەک من بەش براو نەبی لەو بەهرە گەورەیە ، (ئوف نەخوندەواری !!) •

ماموستاش مەردانە هاتە دەم ووتی : وەی بەسەر چاو بەسەر سەر ، پەیمان بی لە کوری خوم زیاتر چاوم لیوەی بی وە جوانتر بەرهەمی بینم ، کور کوری تو بی باوەر ناکەم هیچ رەنجیپیوە بکیشم ، لیم روونە کە ئەبی بە پیاویک هەر چونیک خوت بتەوی وا بی ، (گیا لەسەر بنجی خوی ئەرروی) •

ئازاد چونکی بەرهەم هینانەکەی پاکو خاوین بوو ، وە هـــەر لەساواییەوە گویچکەی بە چاکە ئا خنرابوو ، وە بە جوامـــیری مەلاشووی هەل درابوەوە زور باش خووی دایە خوندن ، وە بو وەرگرتنی ئاموژگاری لە ماموستا میشکی وەک قەوانی گرامەفون وا بوو هەرچی پی بووترایە وەری ئەگرتو چەسپ ئەبوو •

جاری با کاکی ئازاد لە قوتابخانە بەجی بیلین بو خوی بخوینیو هونەر وەرگریو قال ببی ، بی‌ینە سەر بەسەرهاتی نەوزادی هاوری‌ی •

نەوزادیش وەک ئازاد تاقانەی باوکو دایکی بوو بەلام باوکی زور دەست روییو بوو ، خانوو بەرەو خانو دووکانیکی زوری هەبوو بیجگە لەزەوییو زارو باخو جووتو جووتیارو کشتوکالو کشتیار « زراع » یکی زورو زەبەندە ، لەبەر داراییو سامانو کوکردنەوەی پیتو فەرو بەروبوومی زەوی زارەکانیو گرد کردنەوەی قازانجو سوودی بازرگانیو دوکانو خانەکانی دەستی نە ئەپەرژایە سەر هیچ شتیکی تر ، وە ئەوەندەش بەرچاو تەنگو کویر نانو مست قووچاو بوو مشک لە مالیا ناشتای نەئەکرد ، وە دەرگای هەمیشە لەسەر هەژارو داماو خاک ریز کرابوو ، مەگەر کاتیک بکرایەتەوە کە شـــتیکی تی بچوایە نەک شتی لی دەربهینرایە ، بەراستی وەک گوررستان وابوو چی تی بچوایە هەر قولتەی ئەهاتو بی‌سەرو شوین ئەروی ، وە هەرگیز لەویوە شتیک سەری دەر نە ئەهینایەوە ، لەگەل ئەم هەموو دەسەلاتو سامانەش‌دا دەست دریژیشی هەبوو بو سەر ئەم ئەو ، وەگەرو گورو سویندی درویشی زوربوو ، لەبەر ئەمانە لای هەموو شارەکە زور ئیسک قورسو سیبەر گران بوو ، هەر کەسی چاوی پی بکەوتایە شانی قورس ئەبوو ، یا ناوی بهاتایە دلی ئەگیرا •

ئنجا یەکیک ئەمە کردەوەو پیشەی بی چون ئەی‌پەرزیتە ســـەر پەروەردەی منال ؟! وە چون ئەتوانی بەرهەمی بهینی ؟! منال بە پی‌ی سروشتی لەخویا پاکو خاوینە ، ئنجا کە چاوی کرایەوە تەماشای رەفتاری باوکی ئەکا ، ئەگەر باش بوو ، وا باشی ، ئەگەر بەد بوو ، وا بەدیی ئەبی بە بەشیک لەخووی ، لەپاشا کە گەورە بوو ئەو ئایینو رەووشتەی

که له باوکی‌وه‌ری گرتووه ئه‌بی به ئاوینه‌یه‌کی بالاروان بوی ،هه‌رچاوی له‌وه‌وه‌یه‌و هه‌ر ئه‌وه‌ی تیا ئه‌بینیو هیچی‌تر •

نه‌وزاد روژیك پی‌ی له باوکی کرده که‌وش‌و بوو به کیچ‌و چوه گوێچکه‌یه‌وه ، ووتی : بابه ! ئازادی هاوریم نراوه‌ته به‌ر خوندن له قوتابخانه ، ئه‌بی توش من بنیریته به‌ر ئه‌و قوتابخانه‌یه ، باوکی ووتی : روله ! تو چه کاتی خوندنته یه‌شتا منـــــالیت ، دان به‌خوتا بگره با نه‌ختیکی‌تر گه‌وره ببی ، نه‌وزاد هه‌ل نه‌فرییوار وازی نه‌هینا ، ئنجا باوکی پی‌ی نا به جه‌رگی خویا وه نه‌وزادی دایه پیش خوی‌و بردی بو لای ماموستا وتی : ماموستا ئه‌مه نه‌وزادی تاقانه‌ی نازداره هیناومه‌ته لات ئه‌بی پی‌ی بخوینی ، وه هیچ سه‌غله‌تی نه‌که‌یت وه وه‌ك خوم نازی رابگریت ، وه له‌ماوه‌یه‌کی که‌ما فیری خوندنی بکه‌یت ، وه زور چاك فیری نووسین‌و ژماره ی‌بکه‌یت ،چونکی یه‌ك ته‌نم وه ره‌تم بلاوه ،که‌س نیه ژماره‌ی سامانه‌که‌م بو بگریت‌و بوم کو بکاته‌وه ، ئه‌مه‌وی به زوویه‌کی زور فریام که‌ویت •

ماموستای به‌سه‌زمان په‌ست بوو ، وه‌ك کیویکی به‌سه‌را رووخابی وای لی‌هات ،به‌لام رووی نه‌هات که ده‌ست بنی به روویه‌وه ،وه نه‌وزادی گل‌دایه‌وه ده‌ســــــتی کرد به پی‌خوندنی ، وه زور ره‌نج ته‌قه‌لای له‌گــــــه‌لادا به‌لام بی ســــــوود بوو ، هـــــــه‌رچی پی بووتایه وه‌ك بیژنگ دای ئه‌داو له کوشی ئه‌که‌وته خواره‌وه ، باوکی به‌شه‌وان نه‌وزادی تاقی ئه‌کرده‌وه ، ته‌ماشای ئه‌کرد هیچ نازانیت ، به‌یانی ئه‌هاته سه‌ر ماموستا زور هه‌ره هه‌ری به‌سه‌را ئه‌کردو ئه‌ی ووت : ماموستا ! وا دیاره تو هیچ به ته‌نگ دلی منه‌وه نیت ، وه ناته‌وی نه‌وزادم بو پی‌بگه‌یه‌نی • روژیك ماموستا گه‌یشته تینی ووتی : من زور کوششی

لەگەلا ئەکەم بەلام میشکو دلی نیە وە هیچ وەرناگریت ، وەکٔ ئاسن وایە (سەدجار بی پەچنی هەر ئەچیتەوە سەرگاسنی) ، ئیتر باوکی بە ناهومیدی دەستی نەوزادی گرتو هینایە دەری وتی : رولە ! تو لە من زیاتر نیت ، قیبروسیا مەخوینە خو وەکٔ خومت هەر لی دیت ، بە دەمی خوم نەبی بەقەد سەد خوندەوار ووریاو بەدەمم .

زوری پی نەچوو ئازاد بوو بەخوندەواریکی بەرز ، بەراستی هونەری لی ئەباری ، وە ئەوەندەش بە کەلکٔ بوو ، چە بیگانە چە خویش وەکٔ بارانی بەهار بەهرەیان لی وەرگرت ، شەوو روژ چە بە دەم ، چە بە نووسـین ، چە بە جەستە هەر خەریکی چاکە بوو لەگەل هاو زبانەکانی .

نەوزادیش لە باوکی بەدترو چرووکترو کویرنان ترو بە هەلپەتر هاتە کورەوە ، هەر خەریکی سووکاریو دەسـت برینو درووو دەلەسەو پارە کوکردنەوە بوو ، وەکٔ گورگٔ چون بەدەم خشپەوە ئەچیت ، ئەمیش ئەگەر بەعاستەم سووسەی شتیکی بکردایە کە قازانچی پوولیکی تیابی سنگی بو ئەدایە پیشەوە .

ئنجا وەکو ووتمان ئازادو نەوزاد هەریەکە بە رەنگیـکٔ ناویان دەرکرد ، هەرکەس ناوی ئازادی بیستایە ئافەرینی لە خویو باوکی ئەکردو ئەی ووت : (گیا لەسەر بنجی خوی ئەروی) وە هەر کەس ناوی نەوزادی بیستایە نەفرینی لە خویو باوکی ئەکردو ئەی ووت : (گیا لەسەر بنجی خوی ئەرویت) .

شارة پیرزوکه

نوسینی : جەبران خەلیل جەبران

لەمنالیما هەوالی شاریکیان بو گیراومەتەوە کەهەمو دانیشتوەکانی بەپیی ئاموژگاریەکانی پەراوی پیروز (تەورات) ژیاون تیایا ، منیش لەدلی خوما ووتم : « هەرچونیك بیت ئەبی بچم بو ئەوشارە تا بەشداربم لەو پیتو فەرە خوایبە گەورەیەی کە تیایەتی • »

شارەکە دووربو لەبەر ئەوە تیشوی تەواوی ریـــگام ئامادەکرد ، لەدوای چل روژ رویشتن لەشار نزیك بومـــــەوە ، بو روژی دوایی چومە ناوشار کەئەبینم هەمو دانیشتوانی یەك چاوو یەك دەستن ، سەرسام بومو لەبەرخومەوە ووتم : « ئایا هەرچی لەم شارەدا بژی ئەبیت یەك چاوو دەستی هەبیت ؟! »

دوایی بینیم خەلکەکە بەسەر سامیەکی زیاترەوە لە سەر سامیە کەی خوم ئەم روانني ، چونکە ئەوا نیش واقیان وور مابو لە دوو چاوو دوو دەستی من •

لەکاتیکا ئەوان دەمە تەقی یانبو لەناو خویانا لیم پرسین ووتم : « ئایا ئەمەیە شارە پیروزەکەی کەوا هەمو مروفیك بەپیی ئاموژگاریە کانی پەراوی پیروز.(تەورات) ئەژی تیایا ؟ »

ووتیان : « بەلی ئائەمەیە شارەکە • »

منیش پیم ووتن : « چیتان بەسەر هاتوە کوانی چاوی راستو دەستی راستتان ؟! »

خەلکەکە گریانیان هات بو حالمو بەزەییان هاتەوە بەنەزانینماو پی‌یان
ووتم : « وەرە بروانە • »

ئەمجا یەکیکی بەناوا چویان پیشـــم کەوتو بردمی بو ناو پە
کەرەکەی ناوەراستی شار •

کاتی کەچومە ناو پەی‌کەرەکەوە لەلای ژوروە وە جوگـــا یەك
لەچاوو دەستی سیس بوم دی ، منیش پیم ووتن : سەر سامیش بەجاری
سەری لی سەندبوم « بەخواتان سویند ئەدەم پیم بلین کام داگیرکەری
خوین ریژ داویەتی بەسەرتاناو فەرمانی برینی دەســـتو هەل‌کەندنی
چاوتانی داوە ؟ »

خەلکەکە هەمو بەداخەوە سەریان لەنەزانی من سر مابو ، ریش سپیەکیان
لیم نزیك بوەوەو پیی ووتم : « کورم ، ئەوە ئیمە خومان وامان لەخومان
کردوە چونکە خوا زالی کردین بەسەر ئەو خراپی‌و بەدی‌یەی کەتیامانا
بو ئیمەش نیرکەکەیمان لەبنە رەت دەر هانی • » دوایی پیشم کەوتو
بردمی بو کوشتارگەیەکی بەرزو هەمو خەلکەکەش بەدوا مانەوە بون ،
لەوی پەنجەی راکیشا بو ئایەتیکی هەلکەنراو بەژور کوشتارگەکەوە ،
داوای لی کردم کەبی خوینمەوە منیش خویندمەوە :

« ئەگەر چاوی راستت خستیتیە گومانەوە هەلی کەنەو فریی‌دە ،
ئەندامیکی لەشت لەناوچی باشترە بوت نەك هەمو لەشت بخریتـــــە
دوزەخەوە ، ئەگەر دەستی راستت خستیتیە گومانەوە بی‌برەو فریی‌دە
چونکە ئەندامیکی لەشت لەناوچی باشترە بوت نەك هەمو لەشت بخریتە
دوزەخەوە • »

ئەو ساتە لەنهینیەکەیان گەیشتم ، ئاورم لی دانەوەو نەرانم بەسەریانا :
« ئەری پیاویك یان ژنیکتان لەناوا نیە کە دوو چاو یان دوو دەستی
هەبیت ؟ »

لەوەراما ووتیان :

« نەخیر کەسی وامان لەناوا نیە ، ئەو منالانە نەبیت کەهیشتا وایان لی نەهاتوە تاکو بتوانن پەراوی پیروز (تەورات) بخویننەوەو بەپیی ئاموژگاریەکانی بجولینەوە . »

کەلە پەی کەرەکە هاتینە دەرەوە بە پەلە ئەو شارە پیروزەم بەجی هیشت چونکە من گەورە بووبووم و ئەم توانی پەراوە پیروزکـــــــە بخوینمەوە .

تکاییکی تایبەتی

لەبەر گرانی کاغەزو زەنگوگرافو لەچاپ دان ناچاربووین . کەمیك نرخی ژمارەو ئابونەی گوفاری هیوا زیادبکەین کە هیچ نەبیت مەسرەفی خوی پربکاتەوە تکایە بە ئەرکی مەزانن .

* * *

سەری بیعەقل وەکو میوەی سەرما بردوو وایە چ گوزە بەبەردا چ بەرد بەگوزەدا ئەنجامی سەرکەوتن هی بەردەکەیە .

کوا کورەکەم !؟

نوسینی : مصطفی صالح کریم

لەپاش سەرگەردانیو مال ویرانیو هەناسە سەردی ، دوای ئەوەی کە شار خروشاو کریکارانو قوتابیان بەجاری کەوتنە دەرهینانی لاشە لەژیر دارو پەردووی خانوی روخاوەوە دوای تیپەربونی دوو روژ بەسەر کارەساتەکەدا ، بە لارە لارە ، ئافرەتیکی گەنجی بالابەرزی چاوو برو جوانی پەرچەم زەردی رەش پوش لەسەر شەقامەوە بە بەر دەرکی سەرادا هاتو روی کردە خەستەخانە ، ئەمە یەکەم جاریەتی ئەچی بو سەردانی لەم جیگەیەدا ، چەند ترسی ئەم سەردانەی لەدلا بوو ؟ شەوگاری شەوی رابوردوو چەند لەم سەردانەدا سێو دووی کردو لیکی دایەوە ، هەستی کرد بە لەشە لاوازەکەی کە موچرکەی پیادی •• موچرکەی ساردی پر سام ، هەرچونی بو کە چاوی بە یەکی لە برین پیچەکان کەوت دانی بە خویا گرتو هوشی هاتەوە بەرو زانی کە ئەمە خەستەخانەیە ، کە چاوی بە بەرکوشە سپیەکەشی کەوت ئەوەندەی تر سامی لی نیشتو وای بە بیرا هات کە هەرچی لەم شوینەدایە مردوە ، ئەم شتە سپیانەش کفنی مردوەکانن !

ئایا پاشەو پاش بگەریتەوە ؟ نەء •• پیویستە کە سەری لەو مزوفە کلولە بدات کە چاوەروانی ئەکا لەپر دەنگی برین پیچی هینایەوە سەر هوش بو جاری دوەم کە پیی ووت :

– ئەوە ژوری میردەکەتە خوشکی !

هەنگاویکی نا بو ژووریو زوری لەخوی کرد کە زەردەخەنەیەك لەسەر لیوەکانی دیاری بدا ، تا نزیك ئەو شوینە بوەوە کە پیـــاویکی لە سەر پال خرابو ، تەنیا چاوەکانیو لوتی بەدەرەوە بوو ، هەمو سەرو ملی بە « سارغی سپی » پیچرابو پیش ئەوەی ئەم دەم بکاتەوە ، نەخوشەکە بەعاستەم نوزەیکی لیوە هات :

– گەلاویژ ••• هاتی ؟

– هاتم « دارا » گیان •• ئیستا چونی ؟

– چاکم شکور •• بەلام ئەوە گرنگ نیە لام •• سزا چونە سزا بن ئەوم بەلاوە گرنگترە !

گەلاویژ بە قورگیکی پر هەنسکەوەو بە فرمیسکیکی قەتیسماوەوە ، رەلامی دایەوە :

– چاکە ••

– توخوا هیچی لی نەهاتوە ؟ ئازاری نەبووە •• ؟

– نەء •• ، بەلام تو بو وات لەخوت کرد دارا گیان بو خوت فری دایە ناو ئەو هەمو ئاوە پەنگ خواردوەوە ؟ بو خوت کرد بەژیر هەرەسی خانوی روخاوەوە ؟ من ئەم ویست هەردو چاوم کویر بیو نەت بینم لەم شوینەدا •

– شوکرانەی خوا بکە گیانەکەم •• چونکە من نەم ئەتوانی هیچی کە بکەم ئەوە نەبی کە کردم •• کە بە پرتاو هاتمەوەو قەلەبالغیم لەبەر دەرگاو کولانا دیو ، کە دیم تو ئەقیژینیو خوت ئەرنیتەوەو ئەلیی : سزای کورم لەژورەوەیەو کە گویم لە هاواری سزا بوو تیکەل بـــە لرفەی لافاوەکەو قرچە قرچی داری خانوەکـــە ئیتر وەك شیتم لی

هات‌و گویم نەدایە قسەی کەس خوم کرد بە مالا •• بە پەلەقاژی خوم گەیاندە سزا کە لەپەو روو بەسەر دەما کەوتبو لەپال دیواریکا پەلامارم دایەو هەلم گرت بەباوەشمەوە بەلام سەیرم کرد دارو دیوار هەموی بەجاری هەرەس ئەهینی ، سزام توند نوسان بەسەر دلەوە بەجوریکی واکە هیچی بەر نەکەوی بە خوراکیشـــــان وردە وردە خوم کوتایە دەرەوە ، هەر دار بو ئەکەوت بەسەرماو هەر کەرسەکٹو بەرد بون بەر ئەبونەوە سەر گازرای پشتم بەلام من هەر رزگاربونی سزام لا مەبەس بوو تا گەیاندمە بەر دەرگا ئیتر ئەوەندە ئەزانم بی هوش بوم •• کاتی هاتمەوە هوش خوم ، خوم لەم جیەدا بینی •• بەلام من پەشیمان نیم لەوەی کە ئەگەر گیانی خوم بەخت کردبی لە پیناوی ســــــزای کورما ••• هەر ئەو نەترسابی ئازاری نەبی من هیچی کەم ناوی •• مەگری گەلاویژ •• مەگری تو پیم بلی سزا لە کوی‌یە ؟

– لە مالەوەیە •

– ئەی بو نەت‌هینا لەگەل خوت ؟

– راستیەکەی دلم نەهات پیی بلیم تو لە خەستەخانەی •

– ئاخر نابی ، من ئەمەوی ببینم •

– لە دوایا کە چاك ئەبیتەوە یەیتە دەری ئەی‌بینی •

– گەلاویژ من منال نیم ، ئەزانم کە لیرە بە زیندوی نایەمە دەرەوە •• ئەمرم ••

– تو خوا ئەگەر وا بلی‌ی !

– دەباشە ئەم جارە بی‌هینە لەگەل خوت •

بو جاری دوەم گەولایژ روی کردەوە خەستەخانە بو سەردانی دارا ، هەر کە گەیشتەوە لای سەیریکی کرد بە چاوە بی بریقەکانی‌و

قیژانی :

ـ کوا سزا ؟

ئەویش بە دلیکی هەلقرچاوەوە کە هەمو ئیشو ئازاری ئەم چەند رۆژە لەناو جەرگیا پیشی ئەخواردەوە ووتی :

ـ تو جاری پیم بلی ئەمرو چونی ؟

ـ وەلامم بدەرەوە کوا سزا ؟ هەی هاوار خەلکە شـــیت بوم •• کوا کورەکەم ؟

ـ گیانەکەم خو تو خوت ئەزانی کە ئیمە بی شوین ماوینەتەوە ، من ئەم یەک دوو رۆژە لە مالە دراوســـیکانی گەرەکی ئەودیومان نوستوم لەگەل «سزا»دا ، بەلام دوینی کە لای تو رویشتمەوە خزمەکانی « گلەزەردە » مان هاتبون بە دوامانا بمان بەنە لای خویان ، کە زانیویان من لەبەر تو هەر لیرە ئەمینمەوە « سزا » یان لەگەل خویان بردبوو ، بریاریشیان وا بوە کە بەم زوانە بینەوە سەر لە تو بدەن •

ـ تو شیت بوی گەلاویژ ؟ چون ئەهیلی سزا بەرن ؟ چون بمرمو چاوم پیی نەکەوی •

ـ تو بو وا تورە ئەبیو خوت دلگیر ئەکەی ؟

ـ چون تورە نابم ؟! من وا ئەمرمو تاقە کوریکم هەیە نابی چاوم پیی بکەوی •• ئەی هاوار چی بکەم ؟

گەلاویژ سەری دانەواندو بە ماتیەکەوە ووتی :

ـ نامری پشت بە خوا ، بەلام پەیام ئەنیرم کە لەگـــەل خویانا بیهینیەوە •

لەو دیو دەرگای ژورەکەشەوە ئەو پزیشکەی کە ئاگای لــــەم

گفتوگویەیان بوو چاوەروانی گەلاویژی ئەکرد کە هاتە دەرەوە بردیە ژورەکەی خوی ئنجا بەشیوەییکی وا کە چاو نەبریتــە چاوی پیی ووت :

ـ زور بە پەژارەوە ناچارم کە پیت بلیم « دارا » پەریشانە وە چاك بونەوەی زور ستەمە کەواتە چاکتر ئەوەیە کورەکەی بو بینی با چاوی پی بکەوی .

ـ ناتوانم ، هەرگیز لە تواناما نیەبوی بینم .

ـ سەیرە بەراستی !.. بو ناتوانی ؟ هوی نەتوانینت چیە ؟

ـ هویەکی زور ستەمە بە رادەییك کە ناتوانم بیلیم .. ناتوانم پیی بلیم کە ئەو منالەی ئەو وا گیانی خوی بەخت کرد لە پیناویاو رزگاری کرد سزای کوری نەبوو ، چونکە بەر لەوەی لافاوەکە هورژم بینیتە سەر ژورەکانمان ، سزا لەگەل ئاسوی میرزا قادری دراوسیمانا لە دیوەخانەکەی ئیمە پیکەوە یاریان ئەکرد ، منیش لە حدوشە بوم کە لافاوەکەمدیو قیژانمو رامکردە دەرەوە لەویش نەیان هیشت بچمەوە ژورەوە کە داراش هاتەوەو خوی کرد بە ناو هەرەس دارو پەردوا لەناو « سزا » ئاگای لە هیچ نەمابو ، پەلاماری « ئاسوی ئەدا وای ئەزانی « سزا » پاش پینج سەعات لاشە نازدارە نەرمو نولەکــەی بە مردوی لەژیر گلو قورە لیتەوە دەرهینرا پریشکەکە ، کە ئەمەی بیست نەیتوانی لیو بجولینیتەوەو قسەیەك دەربری بەرامبــەر بەم ئافرەتە لیقەوماوە جگەرسوتاوە ، چونکە خویشـــی زوری لەخوی ئەکرد کـــە ئەو دوونرمیسکە گەورەیەی ئەیانەوی بکەونە خواری بیانشاریتەوە .

نوسەرانی بەناوبانگ

دانتی Dante

شیکاگو : دوکتور ت • ب • مەریوانی

بلیمەتترو گەورەترین شاعری ئیتالیا دانتی ئەلیگری (١٢٦٥ – ١٣٢١) بو ، دانتی ئینسانیکی زور عاطفی بو ، لە ٢٠ سالی دوا تەمەنیدا دەربەدەری وولاتەکەی بو ، لەنوسینەکانیا بەزوری لەو پیشانە ئەدوی کە کردویەتی یەکی لەو نوسینانەی (گەمە _ Comedy) کەیەتی کە بەم جورە دەست پی ئەکا : شاعر لەدارستانیکی تاریكدا وون ئەبی،کە بو ریی دەرچون ئەگەری ئەگاتە روناکی ئەوە دنیا (ئاخرەت) • وە لە نوسینی (شەوقی عەشق) یدا ریگەی راست ئەدوزیتەوە •

دانتی بە شعر باسی گەشتەکەی ئەکا لەجەهەنەم اعرافو بەهەشتدا وە وەصفی ئەم سێ جیگەیە زور جوان ئەکا ، لای دانتی جەهەنەم جیی ئەوانەیە کە مأیوسن ، ئەلی : « ئەوانەی مأیوسن دینە ئیرە » • اعراف بو ئەوانەیە کە نەفسیان ئارەزوی هەواو هەوەس ئەکا وە ئەیانەوی نەفسیان بکوژن ، دانتی ئەلی تاوانە گەورەکان حەوتن ، هەریەکەیان لیخوشبونی خوی هەیە ، وە بەهەشت بەو جیگەیە دا ئەنی کە گیان (روح) بەبینینی خوا شاد ئەبی •

شعرەکانی دانتی وەکو کەشکولیکی منطقیو پولاتیکی وایە ، دانتی هەمو دوژمنەکانی ئەخاتە گەرمترین شوینی جەهەنەمەوە ، وە پری

ئەکا لە خەلقی (فلورەتین) ، اعراف بو هاوریکانی دائەنی بەلام هاوری خوشەویستەکانی ئەخاتە بەهەشتەوە •

هیواو ئامانجی دانتی یەکگرتنی ئیتالیا بو ، ئەو پاپاو ئیمپەراتورانەی کە نەیان ئەویست ئیتالیا یەک بگری ـ دانتی ـ هەمویانی هاویشتە جەهەنەمەوەو گری ئاگر سوتاندنی ، کە دانتی ئەلی : « لە جەهەنەمدا ئەشکەوتی وای تیایە جوگەی خویناوی پیائەروات ، هاژەی ئەم جوگەلانە پیاو کەر ئەکات بیچوەکانی شەیتان یەکتریان فری ئەدایە چالیکەوە کە قیری تیا دەکولا ، دزەکان هەژدیهان تی بەردرابو ، لە چینی خواروی جەهەنەمدا شەیتانی رەزا گران کە (٣) سەری هەیە بە چرنوکو کەلبەکانی گوشتی لە لەشی خائنە پیسەکانی وولات وەکو (بروتوس Brutus) و (کاسیوس Cassius) ئەپچری •

ئەلی : « لە بەهەشتدا ژیان بریتی‌یە لە وقارو حشـــمەت نەک کەیفو سەفا » ، بەو جورەی باسی جەهەنەم ئەکات ئەوەندە باســـی بەهەشت ناکات •

دانتی خوی کتیبەکەی ناو نا کومیدی ـ گەمە کەچی کـــە خوی‌مرد بەناوی (گەمەی خوایی)ەوە بلاو کرایەوە •

ئەگەر گولی سوورت خوش ئەوی ئەبی درکە کەشت خوش بوی کورد ئەلی : هەزار سال بکەیت بیگانە پەرستی ئاخری هەر ئەهینی نوشستی •

بەشی هیواو خوێندەوارانی

نامەی هیوا

بو ماوە نەدانی گلەیی‌و ووتەی پاشملە بو یەکتری ناسین‌و لەیەك گەیشتن بو یاریەدانی پیشکەوتنی ئەم گوفارە بو ئاموژگاری‌و سەرپەرشتی کردن ئیدارەی گوفاری هیوا تکا ئەکات کە هەمو روژیکی هەینی لەسعات نوی بەیانیانەوە تاسعات دوانزە قوتابیانی کولیەکان‌و خوێندەوارانی کورد لەیانەی سەرکەوتنا کوبنەوە کەئەم کوبونەوەیە ریگای پیشکەو تنمان بوتەخت ئەکات ، ئیترسوپاس‌و خوشی‌تان •

لە کانگای دلمانەوە سپاسی گشت خوێندە واریك ئەکەین کە روژ بەروژ زیاتر بویاریەدانمان تی‌ئەکوشن بەلام تکا ئەکەین لە شعر زیاتر خوو بدریتە نووسین ، ئەو نووسینانەی کە سوود ئەگەیەنیت •

سوپاس کاك هومەر ئەکەین کە لەبەندی خانەوە دیاری چنینی بوگوفاری هیوا ناردبوو • ئەو چیروکەی ناردبووت گەیشت بو سەرنج دان درا بە لیژنەی تایبەتی •

لە دوا جاریشا ئەبی دلنیابن کە هەمو جاریك بە پو ستەدا گوفاری هیوا تان بو ئە نیرین رەنگ هەیە ادارەی بەندیخانە بو لی‌وورد بوو

ئەوەی دوای بخات بەلام لەمەچاکتر ئەگەر ناسپاویکتان ببی بی نیرنە
یانە تاوەکو بە ئاســـــانی ژمارەتان بەدەس بـــــــگات لەزووە وە
هەردوو ژمارە کە شمان بوکاك ستار ناردووە :

زور سپاسی ماموستا صالح زەنگەنە ئەکەین کە چەند نیـــــگاریکی
لافاوی بو نارد بوین •

کاك ئارام لەپینجوینەوە گلەیی لە چەشنی نووســــــینی پیتی تازە
کردووە کە هەرکەسە بەباریکا بەبیری خوی نووسین ئەنووســـــیت ،
ئەمەیش راستە بەلام هیوامان زورە کە لە ماوەییکی کورتا هەمو شتیك
لەسەر باری راستی خوی جی گربی •

لە دار المعلمینی عالی بوکاك محسن عبدالحمید : زور سپاسی بیرو هەستی
پیروزت ئەکەین : وە ئامادەین هەمو جورە نووسینیکی سوود بەخش
بلاو بکەینەوە هیچ دوو دل مەبە •

★ ★ ★

لەچول بیـــابانا گیرودەی دەستی زورداربیت باشـــــترە لەوەی
تەنیا شەویك لەناو کوشـــــکا لەگەل نەزانا روژ بکەیتـــەوە ئەستیرە
هەرچەندە پرشنگداربی نابی بەمانگ •

★ ★ ★

کارەساتە ستەمەکە

ع • شــەمال

دەمەو ئیوارە روژ بە شەرمەزاری روی کردە کیوو ئاوری پرر لە ناسووری دایەوەوچاوی گریاوی سرری بی ئەوەی هیچ بپرسیتەوە لەو داماوانەی کە هەرگیز جاوەروانی کارەساتەکەی نەبون چە کارەساتیك هەرگیز نەبیسترابو ئایا بەبیرەوەری کەسدا ئەهات شاریکی وا جوانی هیمن ئەم تەمە ناسوریە دایپوشی ؟ نەء بەلام روی‌دا چە روودانیك هیرشی بارانی چەند دەقیقەیەك بوە هوی لەیەك کردنی دەیان کورپەی بەکام نەگەیشتوی باوەشی دایکوباوك ئەو بارانو تەرزە دل رەقە هیرشی هینا لانەی هەژارانی ویران کردو کورپە نازدارەکانی گرتە باوەشی قورینی بردنی بی ئەوەی دلی بسوتی بەقریشکەی ئەو دایکە داماوانەی کە پەلە قاژیان بو بو کورپەکانیان دیواری بەسەرا روخاندنو هیرشــــــی ئاو کەلوپەلیانی ئەبردو تەنها هەناسەی ساردی پرر دوکەلو ناخوشیو چاوی گریاوی بو بەجی هیشتن هەر لاوی دوا روژی ئەم خاکە بی‌دەنگەی بی شەرم ئەبردو ئەیدا بەدەم ساردی رەشی پررکینەیەوە ئەو دایکە بی تاوانە هاواری ئەبردو ئەیزیران کورەکەم کچەکەم خەلقینە توخوا کورەکەم کوا ؟ ئیستا بەدەستمەوە بو لە کوی‌یە ؟ پیم بلین کەچــــــی نەی‌ئەزانی وا لەباوەشی ئەو هیرشە دل رەقەدا بو هەر لایەك ئاور ئەداتەوە نیە بروانە باوکە برایە خوشکە بەدەم ئاوەوە تل ئەخوات سەرئاو ئەکەویتو پەل ئەکوتی کوا برا کوا کور کوا کچ کوا دایکو باوك هیچ دیارنیە تەنها تارمایی رەش نەبی لەناو قوری سورا تل ئەخوات بەدەم شەپولەوە.

ئەنالینی هیز نیە راگیری کات هەر دایکەو بەرەو تیمارخانە را ئەکاو
بەگریانەوە قور ئەپیوی هاوار ئەکاتو ئەلی ئەی هاوار منالەکانم توخوا
بمبەنە سەریان هەر باپیری داماوە بەپشتی کومەوە روو بەرەو تیمارخانە
ئەروات ئەلی توبلی مابن ؟ کی مابی کولول !؟ توخوا منالەکانم بەلام
ئەبینن هەر دایکی نازدارەو کورپەی نەبشـــــکوتوەو کیژولەی دەم
بەپیکەنینی مردوە هەردایکەو ئەلی :ـ توخوا خەلقینـــــە توبلی ئەمە
ئەوبی ؟ هەر لاشەی کورپەو دایکو باوکو کەسە لە تیمـــارخانە ریز
کراونو تەماشا ئەکرین هەر باوکی سەر لیشیواوەو سەری مردو هەل
ئەداتەوە پررمەی گریانی بەسوزی نەك ئینسان بەلکو ئاسن ئەتوینیتەوە
جا ئەیپەلەی رەشی پیسی بیئابرو هیچ شەرمت نەکرد ئەم کارەساتەت
نواند هیزی پیسی پرر کینەت بەم کورپە نازدارانە نواند شاری هیمنی
بیدەنگی لەمە گوناە بارترت نەدوزیەوە ئەی بی ئابرو شەرمەزاری
بەردەرگای هەق بی تا روژی لی پرسینەوە هەر بەدەم تاوانە وەبتلیتەوە
ئایا هیچ شەرمەزاری لاویی کامل نەبوی ئەو کاملەی کە نەت هیشت
مال ئاوایی لە دایکە هاژارەکەی بکات دایکیشیت هەللووشی ئەو کاملەی
تەنها شەویکی مابو کە بروا چاوەروانی براکانی بو بینەوە دەست لەمل
ئەوشەوە بەیەکەوە بنون ئەیشەرمت لەو دوو کورپە نازدارە نەکرد کە
هیرشت بو هینان لەچنگی دایکیانت سەندن و قەپی خویناویت لی توند
کردنو گەستنت ئەی هیچ شەرمت لە هیزی یەزدان نەکرد وە چـــاك
بیزانە کە کردەوە ناپەسەندەکانت بە خوینی ئەو کورپانە ئەنوسریتەوەو

هەرگیز لە لاپەرەی میژودا ناسریتەوەو کە صەدان هەژارانت ئاوارە کردو خانە شیواو تکردن ، شەوی پایزی پرسوزت پیشان دان لەناو سەهولا هەل ئەلەرزین ژوری رازاوەت لیکردن بە دوزەخ ئاوی چلکاوت بەسەرا پرژانن لەجیاتی یارمەتی دان وە ئەوانەی لەچنگە رەشە پیسەکەت رزگاریان بو مال ویرانت کردن هەی پەلە رەشەی چەپەل هەر خوت بەخوت بی •

بو نوو سەرە بەریزەکان

تکا ئەکەین بو کارئاسانی پیت ریکخەرە کانی چاپخانە لەرووییکی کاغەزا نوو سین بەبلاوی بنووسریت کە بخونیریتەوە زور نووسین کەبلاو ناکریتەوە هوی ئەمەیە کە ناخوینریتەوە •

تکای دووەم لەشعر زیاتر نووسینی بەسوود بنووسن چونکە شاعرمان زورەو نووسەر کەم •

چیرۆکی ژمارە

لافـــاو

سیوسینان : ماموستا – ع –

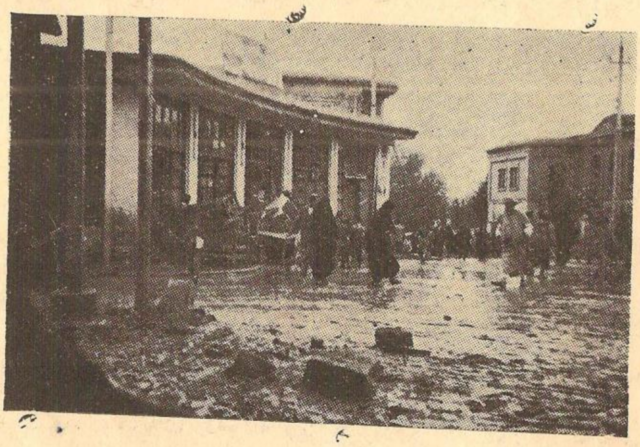

مانگی زیاتربو لەمالەوە برابوم زورم ئارەزو. ئەکرد سەریکیان لی بەمەوەو روژی دووان لەناو دایكو خوشكو براکـــانما رابویرم ، بەلکو کەمیك تاسەو کولی خوشەویستیو لیك برانمان دامرکیتەوە ، تاکو هەر لەو ماوەیەشدا شارە خنجیلانە دل رفینەکەمان بەسەر کەمەوە •

له لادی کاتی بی ئیشیم زوره ، زورم خویندوتەوه چاوەکـــانم پیویستیان بەزاخاو هیه ، ئەو زاخاوەش مەگەر هەر بەبینینی دیمەنی شاری سولەیمانی‌و دانیشتوانی مەردی بدریتەوه ۰

بەراستی هـــــەر کاتیك دوور ئەکەومەوه لەشارو دوای بەینیك بەسەردان وەیان ئیجگاری ئەگەریمـــــەوه هەر لەگەل لەدوورەوه شار بەدی ئەکەم لەپر تەزویەك بەلەشمادیت لەسەرمەوه دەســـت پی‌ئەکات له کەله ئەنگوستی پی‌مەوه دەرئەچیت ، ئەمجا پەیتا پەیتا وەك شریتیکی سینەما لەسەرخو تارمایی بەسەر هاتی کون‌و تازەی شـــار بە بەر چاوەکانما تی ئه پەریت ، وا لەگلەزەردە چوین بەودیوا شـــار دەرکەوت ۰۰ ها ئەوەتا چاوم لی‌یه سوارانی شوخی بابان رمبازی ئەکەن ، لەو لا تریشەوه هەندی گەنجی شوخی بالا بەرز نیشان ئەشکینن ، دەنگی دەهول دیته بەر گویم ، ئەوەتان ۰۰ تەوەتان شایيه ، هەی ۰۰ هەی لەکابرای زورنا ژەن بەهەر چوار پەل سەما ئەکات ، بی گومان ئیواره زورناکەی بەساغی ناباتەوه ، ئای ۰۰۰ ئای خو کابرای دەهول لی‌دەر ئاگای لەخوی نەماوه وەختە دەهولـــەکەی خوی بدرینی ، لەبەردەمی ئەم دووانەشا کەوانه ریزیکی دریژ له کوری گەنج‌و پیاوی کاملی خەنجەرو دەمانچە بەقەد تی هەلکیش لەگـــەل کیژولەو ژنانی سەرەی رازاوه بەکەل‌و پەلی ئال‌و والاوه هەل ئەپەرن بەلام چ هەل پەرینیك ۰۰! سەرچوپی کیش تاویك دەست بەر ئەداو خوی سەرئەدا تاویکیش دەست ئەگریتەوەو شـــــانی ئەداتەبەر لەپر ئەقیژینی :

بەقوربانتان‌بم بەشان •• بەشان توسەری شای بابان ، خو دەسەسرە سورەکەی دەستیشی سرەوتی نیە •

دیارە ئەم دیمەنانە خوشی ئەگەیەنن بەئینســـان ، خەم‌و خەفەت ئەرەوینن بابو تاویکیش بیت ، بویە ئەو پیاوەی لـــە ئوتوموبیلەکەدا لەتەنیشتمەوە دانیشتبو بەدەم پیکەنینەوە پیی ووتم :

ـ ئەری ئەوە بەراست بەچی پی ئەکە نیت ؟

منیش هەر خوا خوام‌بو وازم لی بینیت بو ئەوەی زنجیرەی خەیالم نەپچریت لەبەرئەوە بی ئەوەی رووی تی‌کەم ووتم :

ـ بەهیچ برا گیان کوا پی کەنیوم •

ئیتر خوا سەلامەتی کات وازی لی هانیم ، هەر ئەوەندە ئەو بی دەنگ‌بو منیش گورج پیکەنین کەوتەوە سەر لیوم کە دەنگی سەرچوپی کیشەکەم هاتەوە بەرگوی بەکول ئەی ووت : « بەشان •• بەشان توسەری شای بابان • »

لەم کاتەدا گویم لی‌بو یەکیك لەسوار بوانی ئوتوموبیلەکـــە ووتی :

ـ وا لەشاخ نەجاتمان‌بو •

یەکیکی تریان ووتی :

ـ بەلی ئەوەندەمان نەماوە بگەینە لای چایخانەکەی کانی‌سپیکە •

کە گویم لەدەنگی شاخ بو کوتو پر هەزاران ســـال گەرامەوە بو دواوە تارمایی دیمەنی « دەربەندی بابیت » م هاتە بەرچاو لەگەل قەلاکەی

تەنیشتی کە کورد بو پاریزگاری وولاتەکەی دروستی کردبو شەری تیا ئەکرد لەگەل داگیر کەرانا ، بەلام ئیستا « دەربەندی بابیت » ناوی گورراوەو بوە بە « دەربەندی بازیان » کوردیش نەگورراوەو هـــەر لەجەنگایە ‎•• بەلی ئەوەتا هەرایە تەپو توزی هەل فراندنو هاتو بردی سوارەی قارەمانەکەی بەردە قارەمان چاوی ئینسان کویر ئەکـــات ، دەنگی گوللەی تفەنگو گرمەو نالەی توپو بومبا گوی کەر ئەکەن ، وا گویم لی‌یە یەکیکیان نەرانی :

ـ فیشەك بەخەسار مەدەن ، گوللەی ئەگــــەر بو دوان نەبیت بو یەکیـــــك •

ئا ئەوە شورە سواریکە لەناوقەد بەرەو ژوری لە فیشەکا وونە ، وولا خەکەی ژیری چەپوکان ئەکات وادیارە ئەویش تینــــوی تولە سەندنە وەك سوارەکەی سەرپشتی ، واچاوم لی‌یە بن‌بەرد بەبن‌بەرد شەر ئەکات بەسەرەوە ئەگەریت ، گویم لی‌یە بەدەنگیکی بەرز ئەلیت :

ـ دریغی نەکەن تا دوا فشەکو دوا تنوکی خوین ، ئەوی لەم روژەدا بکوژریت نەمرەو قەت لەبیر ناچیتـــــەوە چونکە ئیمە خاوەن حەقو ئەوان داگیر کەرن •

زوری پی نەچو ئەو قارەمانەم بەدەست دوژمنەوە دی لای بەردە قارەمانەوە بەسەر لاشەو بەناو خوینا ئەیان برد •

هەمان پیاوی تەنیشتم رای وەشانمو ووتی :

ـ ئەری ئەوە ئەمرو تو چیتە تاویك لەمەو پیش پی ئەکەنیت کەچی

ئیستا فرمیسك لەچاوتا قەتیس ماوە ؟!

ـ کوا ••! نەخیر ، ئەوە باکەی ســـاردە ئەیدا لەدەمو چاوم ، چاوم ئاو ئەکات •

ـ کورە بەخوا ئەگەر وابیت •

ئەمجا منیش هەر دوو ئانیشکم دادایە سەر هـــەر دوو ئەژنومو سەرم خستە بەینی دوو لەپی دەستمەوە ، هەر دەنگی تەقەبو لەگویما ئەزرنگایەوە ، هەروا دەنگی ترپە ترپی پیی بەیەکا چونی زەلام بو ئەهاتە بەر گویم وام زانی هیشتا هەر دەربەندی بازیانە ، کەچی تومەس ناو جەرگەی ئەو شارە خنجیلانەیە یە کەخوم وا بەپەروش بوی ئەچمەوە ، لەباتی تەرزە گوللە ئەباری ، لاشە لەو بەر سەرایەدا بەسەر یەکا نزیت بووە خوینی گەشی گەرمیان لەبەر ئەروات ، خوم لە خومم پرسی :

ـ چی قەوماوە دیسانەوە ؟!

دەرونم هاتە وەلامو زور بەداخەوە ووتی :

ـ شەرە ، لەپیناوی ژیانا •

ـ شەرە ، دیسانەوە شەرە ؟

ـ بەلی شەرەو لەبەردەرگای سەرا شە •

ـ کەوابو ئەمە شەرەکەی بەردەرگای سەرایە ؟!

ـ خویەتی ••• روژی شەشی رەشی شومی ئەیلولە •

لەو کاتەدا هەناسەیەکی پر قینو جەخارم هەلکیشاو سەرم هەلبری

یشویەك بەم کەروانیم وا گەیشتوینەتە سەر شەقامی سەیوان ، مالەکەمان لەویوە نزیكێبو لەبەر ئەوە ئوتوموبیلەکەم بە ئوتومبیلچیەکە راگرت‌و دابەزیم ، دوای ئەوەی خوا حافیزیم لی کردن ملم نا بەرەو مالەوە ، هیشتا هەر ووری هەلتەك هەلتەکی ئوتوموبیلەکەو ئەو هەمو دیمەنانە بوم کەهەر یەکەیان یەکیك بون لەلاپەرەی زیرینی میژووی کوردی قارەمان ، جانتایەکی چەرمی بچکولەم بەدەستەوەبو کردبوم بەقولمـــــا کەمیك پیم هەلگرت ئەم ویست تاوی زوتر بگەمە مالەوە ، لەناکـــاوا دەنگیك رای چەنانم :

ــ یاخوا بەخیر بییتەوە •

ئەروانم (ج) هاوریی دلسوزمە دەستم خستە ناو دەستی‌و زور بەگەرمی دەستی یەکتریمان گوشی ، بەلام ئەوا من دیمەنی روژانی رەشی رابوردوی کوردم هاتوتەوە بەرچاو بویە مات‌و پەستم ، ئەم بوچی وا رەش پوشە ، لەگەل ئەوەشا کەزیاتر لە مانگیکە یەکتریمان نەدیوە کەچی هیچ گەشی‌و روو خوشیەك لەروویا نابینم ، مات ، پەست ، سەر دانەهاتو •• چی روی دابی !•• دلم کەوتە پەلە پەل ، هەر لەوساتەدا بەخیرایی بروسکە بەدەیان شتم هات بەبیرا بلییت خوا نەخواستە باوکی ئەمری خوای کردبیت •• خزمیکی نزیکی ، دوستیکی خوشەویستی کارەساتیکی ناخوشی بەسەرا هاتبیت ، نەءنەء ئەزانم ئەمانە هیچیان نین ، بی‌گومان ئەمە بو یادی کوچی دوایی « قارەمانەکەی دەربەندی بازیانە » چونکە پار لەم مانگەدا بو گیانی پاکی بەخاك سپارد ، بەلی حەقیەتی بو ئەو پیاوە حەقیەتی •

بەدەنگێکی نزمو لەسەر خو وەکو بەزور هێنرابێتە قسە لەگێژاوی بیرکردنەوەو بی دەنگی دەری هێنام کەووتی :

ـ ئەوە بو وا بی دەنگ بویت) بابروین •

ـ فەرمو بابروین •

هەردوکمان کەوتینە ریو گومی لیلی بی دەنگیەوە ، نازانم ئەو چی بی دەنگی کردبو لەو کاتەدا ، بیری لەچی ئەکردەوە •• بەلام من تارمایی دیمەنی ئەوشەوەم هاتەوە بەرچاو کە تەرمەکەی شیخمەحموی نەمری تیاهاتەوە ••• ئەوتا سەرەتای ئوتوموبیل گەیشتە نزیك شار ئەو سەری کی ئەزانی لەکوی‌یە یەکیك ئەلی وا لەتاسلوجە هەزاران ئەلین بەولا تریشەوەیە ، وا تەرمەکە گەیشتە بەر قوتابخانەی پیشە سازی کەس نەی زانی چون داگیراو خرایە سەر دەست ، لافاو هەلساوە بەلام لەئینسان نەك لەئاو شەقامی مەولەوی ، کولانەکانی دەوروپشتی ، مالەکانو سەربانەکان ئینسان ناگرن ، لەدلی خوما ئەم ووت :

ـ ئەرز ، بکشی گەورەبە بو وا لەم کاتەدا داماوی بەدەست ئینسانەوە ••• هەر دەنگەو لەگویما ئەزرنگیتەوە ، یاهوی دەرویشەو بو شیخی خواپەرست حالی لی هاتوە ، هەرژنی سەرەیەو پیاوی بەسالاچو بوشیخی بەریز ناوسکی قولپ ئەداو ئەگری •• ئەی ئەم گەنجانە سەیرکەن چون بو شیخی نیشتمان پەروەر هەمو پیکەوە بون بەیەك پشکو ئاگرو قینیان لەمەرگ هەستاوەو ئەنەرینن ئەلین :

ـ شیخ نەمردویت •

چاوەکانم فرمیسك لیلی کردبون بەتەواوی بەرپیی خوم نەئەبینی بەلام پیویستی نەئەکرد قاچیشم نەجولانایە لیشاوی خەلك هەر ئەی بردم کاتی زانیم لەکویم کە دەنگی گوللـــــــە رای پەرانم ، بەردەرگای سەرایە ••• بەلی بەردەرگای سەراکەیە دیسانەوە •

دەنگیکی نزم هاتە بەرگویم ئەی ووت :

ـ بروانە •

وام زانی گویم ئەزرنگیتەوە تا دووبارە بە توندترهاتەوە بەرگویم ووتی :

ـ لەگەل تومە کاك (ع) بروانە •

ـ گیان ، بم بەخشە نەم زانی لەگەل منتە ، بروانمەچی ؟

ـ ئا ئەو عەرەبانە تیك شکاوە •

ـ ئەوە بوچی وای لی هاتووە ؟!

ـ لافاوەکە

ـ لافاو •• لافاوی چی ؟!•• کەی !؟

ـ دوینی ئیوارە ، بروانە •• بروانە ئەو ئوتوموبیـــــــلەش چون لەکەلك کەوتوە •

ـ ئەی ئەم بو وای لی هاتوە ؟!

ـ نالیم لافاوەکە •

هەروا بەدەم قسەکردنەوە بی پەروا ئەرویشتن ، جاتا چەرمەکەشم هەر بەدە ستەوەیە ••• سەیرە من مالم نزیك سەرکاریزەو کەچی ئیستا

وام لەبەر دەرگای سەرا ، سەر ســــــرماو نەم ئەزانی بلیم چیو تی نەئەگەیشتم ئەمە چیە ، ناچار ووتم :

– بو کویم ئەبەیت بوخاتری خوا ؟

– بو کویت ئەبەم ، لەناوشار بەولاوە بوهیچ کوی ناچین ، بەلام بو هەرکویەك ئەچم شوینم کەوەو قسەمەکەو جوان وورد بەرەوە •

ناچار شوینی کەوتم بو هەر کوی یەکی بردم کاولو داروخاو بو ، هەر کولانیك پیا رویشتین شیوەنبو ، هەر خەلكبو لەژیر دارو پەردوا لاشەی کوری گەنجی بەئاوات نەگەیشـــــتو •• کچی تازە خونچەی نەپوشکوتوو منالی ساوای وەك پەری لەژیر خانوی تەپیوا دەرئەهینا •

خوم پی رانەگیرا بەناچاری لەناکاوا ووتم :

کاك (ج) ، کویربوم میشکم تەقی ، ئەو چاوەی هاتم بەشـــــارە خنجیلانە جوانە کەمان زاخاوی بەمەوە وا کویربو ، هیزی ئەژنوم نەما تکات لی ئەکەم پیم بلی شار بو وا کاولبووە ، ئەم خەلکە بو هەمو فرمیسك ووشك ناکەنەوە ، لەبەرچی شینو شەپور بوە بە نانو ئاوی خەلکی شار ، بو •• بو واشار کشوماتە ، بو لەهەمو کولانیك دەنگ هەر دەنگی رولە روو باوکە روو دایکە رویە ، ئەم هەمو ژنانە بو قوریان پیواوە بو •• بو •• ؟! نایەم ، بەگیـــانی برایە تیمـــان بمکوژی یەك هەنگاوی تر نایەم لەگەلت تاپیم نەلییت چی قەوماوە ، هاوریم لەگەل تومە فرمیسکە کەت بسرەو جاری دوو قســــــەم بوبکە ، لە تاقەتما نەما ئیتر •

هەر ئەوەندە من بیدەنگ‌بوم بەدەم پرمەی گریانەوە ووتی :

ـ چاوت لی‌یە ؟

ـ لەچی ؟!

ـ لەسەری ئەو منالە لەژیر ئەو خانوە روخاوەدا دیارە واخەریکن دەری ئەهینن •

خوم پی رانەگیرا روم کردە ئەولا هەر ئەوەندە کریکارەکان بەدەم گریانەوە منالەیان دەرهانی ژنیك وەك شیت بەسەری رووتی‌و بەپی‌ی پەتی قیژانی‌و پەلاماری کورپەی گیان دەرچوی دا ، کوری شیوەن دابەسترا ، ئینسانم ئەویست بتوانی خوی بگری‌و نەگری •

ـ بابروین ئەوی ماوە بی بینەو قســــەت بوبکەم کەوتینە ری ئەمجا ووتی :

دوینی نزیك ئیوارە هەوریکی رەشی چلکن لەسەر ئیرەو لەســـەر گویژە بەخور گریا فرمیسکی ووشك نەکردەوە تافرمیسکی بەئیمـــە رشت ، لافاوی تەرزەو باران خوی کرد بەشارا ، قەوما ، ئەو قەومانەی ئیستە ئەنجامەکەی بەچاوی خوت ئەبینیت ، مال ویران بو ، سامان نە ، لەسامانیش بەنرختر ئینسانە لەویشی تیاچو ، کورپە لەشیرین خەوا ئاو ئەی‌برد دایکی جەرگ براو بەشیوەن بو کورپە ئەچو بەلام نەدایك نەکورپە هیچیان دیار نەبو ، پیریك ئاو ئەی‌برد ئەکەوتەهاوار گەنجی لەولاوە دەستی بو ئەبرد لەپر تاویریك ئەویشی ئەکوشت ، کـــاتی کەئاسمان شیوەنی خوی کرد ئەمجا نورە هاتە سەر ئیمە دەوا ئیمەش شیوەن مانە •• شیوەن ، تی گەیشتی بو ماتم ، بو رەش پوشم •

خوم پی رانەگیرا فرمیسك بەخورەم بەچاوە کانما هاتە خوارەوە ، ئەم ویست شتێك بکەم ، نەشم ئەزانی چی بـــــکەم •• حەزم ئەکرد قسەبکەم ••• قسەی چی بکەم ••• بلێمچی !

میللەتی کوردەو هەرسالە بەجووریك کوستمان ئەکەویت ، هەردەمە لەلایەکەوە ، هەر جار یەکێك داخ ئەنی بەجەرگمانەوە ، وادیارە ئەم سال نورەی سروشت بو •

تولستوی ئەلی : هیچ روباریکی گەورە ناتوانی دلوپیك ئاوی خوی برژینیتە قاپیکی پررە وە •

ئەوانەی ژیانیان هەر بو خویان ئەوی بی فەرو نالەبارن •

چاکە لەگەل دوستابکە لای خوشەویست تر ئەبیت لەگەل دوژمنا چاکە بکەیت ئەبی بەدوستت ••

دەس نادەمە خامە بدوسم تا نەزانم خویندەوارە کانم لەسەد هەزار کەس زیاترە •

شەر بەچاکە کردن نەبیت بەزور لاناچیت •

روژنامە موسیقای ئاشتیە ، دەنگی میللەتە ، شمشیری حەقە ، پەنای کلولانە ، لغاوی دەمی زور دارانە تەختی قەیسەرو زوردار لەرزینـــــە •

« لەمێژووی عثمانیدا جلالی »

لەلایەن احمد خواجەوە
لەگوفاری مێژووی وینەدار ـ استانبول
ـ ١٩٥٣ ـ وەرگیراوە

لەسەرەتای سەد سالەی شانزەمدا بەرامبەر بەزورداریو جەور وجەفای ایمپراطوریەکان ودەست دریژی پیاوانی میری • لەنیشتمانی خوی (انادول)دا جلال ناویك بودوایی پیهێنانی میری وایمپراطوریتی عثمانی بانگی یاخیەتیداو کەوتە تەقەلا •

نووسینی : دکتور فاروق سومر

وەنەبیت لەباوی عثمانیەکاندا تەنیا بەرامبەر بەکووردەکانی ژووروو (انادول) بگرە لەناو هەموو خاکی ایمپراطوریتە کەیاندا بەتایبەتی لەنیشتمانی کووردا پشیویو دەست دریژی پیاوانی میری لەزورداری زەلالەت دریغییان نەئەکرد • هەر لەبیرەوەری ئیمـــــەماناندا لە ولاتی کرکوکو سلیمانیدا زەبرو زوریان گەیشتە ئەوپایەیەی کە کەس خاوەندی هیچنەبوو وەنرخی گیان لەخوررایی کەمتر بوو •

أ • خواجە

کەمیك لەپیش مردنی ئەو یاوز سلطان سلیمەدا کە مصرو سوریای داگیرکرد لەدەورو پشتی « تەوکات » لەسالی ١٥١٩دا ـ یاخی گەریکی

گەورەو بەترس پەیدابوو • سرکردەکەیان جلال ناویك بوو ، لـــە ناوچەی « بوزگات » دا خزایە ئەشکەوتیك و سالانیکی زوری بەخوا پەرەستی تیدا رابورد •• لەپەنای ئەم خواپەرستیەدا لەو کەســانەی ئەچوونە بینینی بەدل خوشی‌دانەوە هاوبیرو لاگیریکی زوری پیکەوەنا • چ لەرەنجاوەکان لەدەس ظلمو زوری عثمانیەکان دلشکاو وە چ‌لەو گووندی (عســکر) انەی بی‌دەســت کرابوون وە لەفرمانی میری دەرکرابوون هەمووی بەشینەیی لەخوی کوکردەوە • وەبولای‌خوی کیش کردن •

بەلام ناوو دەبدەبەی موسلمانی (جلال) بە چەشنیك بلاو بووەوە کە کەس خوی پی‌نەئەگیرا پول پول ئەچوون بوبینینی تاوەکو گەیشتە ئەو پلەیەی بە (محمدی مهدی) ئەزانرا وە هەموو یەکیك خوی بە دلسوز ئەزانی وە بو گیان بەخت کردنیان دریغییان نەئەکرد • بەو پی‌یە بە ژیرانە پتر لە ٢٠ هەزار سوارو پیادەی لی کوبووەوە •

ئینجا « جلال » گەیشتە هەلی خوی بوو بە خاوەندی ئەم سپایە زانی کەوەختی تولەسەندنی هاتووە • لە ناکاو ووروژمی بردە سەر (سیواس)، تەوکات ، ئەماسیە ، یوزگات) وەزور بەئاسانی گرتنی وەئەم شارانەی گرتە ژیر چنگی خوی •

لەو کاتەدا یاوز سلطان سلیم لە ئەدرنە بوو کە ئەم باسەی بیست زور پی‌ی‌گران بوو • بەپەلە بو لە ناوبردنی « جلال » و لەشکرەکەی لەئەدرنەوە فەرهاد پاشای لە وەزیری‌یەوە گەیاندیە پلەی بەگـــلەر بەگی‌و ناردی بوسیواس • «جلال» کەهاتنی سەردار فەرهاد پاشای بیست بە لەشکریکی بی‌شومارەوە هاتوە بو ئەوەی‌تووشی جەنگیکی پەشیمانی نەبیت‌و کوشتاریکی بی‌کەلك نەدا بە خوی‌و لەشکرەکەیەوە روو بەئیران گوریزی کرد •

بەلام علی بگی شاهسواری دەلکەدەرەیی کە لە سەفەری ئیران و مصرا بەرامبەر بە عثمانیەکان خزمتکزاری و کویلەیی خوی پیشان دابوو لە پیش گەیشتنی سەردار فەرهاد پاشادا بە لەشـــــکریکی زورەوە خوی گەیاندبووە « ئەرزنجان » و لەناکاو بەربەلستی « جلالی » کرد • لەپاش جەنگیکی ناهەموارو بی بەختی « جلال » بە سەر لەشکرەکەی «جلال»دا زال بوو وەحەلال خوی کووژرا • سەری « جلالی » بری و ناردی بو ئەستەموول ئینجا بەرامبەر بەم گیان بەخت کردنەی لە لاینی سولطانەوە نیشانی ئەحمەد پاشای نەبەزی بە دیاری و خەلات نیرا بو علی بەگی بەدبەخت • (راستە تەور کلکی لە خوی نەبوایە داری پی نە ئەبرایەوە)

= ئەم باسە لەمیژوی ریکو « المان » ی وەرگیراوە =

بەلام جلال بەم بزوتنەوەیە و کردگارەیەوە ئەوەندە ناوی وەرگرت دوا بەدوای ئەو هموو یاخیەکان بەناوی جەلالییەوە ناوئەبران •

ئەمەیش باسیکە بەدوای باسی پیشودا : بەپێی نووسینی میژوو نووسی بەناوبانگ توورك عاشق پاشازادە ئەلیت :ـ لەتەوکات پیاویك پەیدابوو بەدیمەن لەوشیخ جنیدە ئەچوو کەبنیانی دەولەتی صفوی دانا ودای مەزراند • ودەرویشەکانی شیخ جنید همووی تیی ئالاون وپیی یان ئەوت ئەمە شیخ جنیدە • سلطان محمد ئەم پیاوەی هینا وپیشانی خیرالدین ناوی شاگردی شیخ جنیدیدا • وتی : ئەوینە وئەو پیاوەیش ووتی من جنیدینم جەلالم • کە گەرایەوە درویشەکانی وتیان : بوچی وتت جنیدنیم گرتیان لووتیان بری وبەردە بارانیان کردو کوشتیان • لەپیاوانی جەلال چوون دەریان هیناو ناشتیان • بەلام رەنگە ئەم باسە هەر ووتەیکی دەماودەم بی •

ماویەتی

باوەڕ پێ کراوی هیوا

لە :-

بەغداد : ١ ـ ماموستا بەشیر موشیر ـ حیدرخانە ٠

سولەیمانی : ١ ـ رؤف معروف ـ خاوەنی کتیبخانەی گەلاویژ ٠
٢ ـ محمد عارف معروف ـ خاوەنی کتیبخانەی زیوەر

کرکوك :ـ عمر بێ کەس ـ شەقامی سیروان

شقلاوە :ـ مەخزەن سفین طە ئەحمد خوشناو

هەولیر :ـ خاوەنی کتیبخانەی سەربەستی رؤف معروف

کۆیە :ـ خاوەنی کتیبخانەی حاجی قادری کویی محمد شوان

رانیە :ـ توفیق مەلا سەدیق

هیوا

گۆڤارێکی ئەدەبی و زانستی یە

مانگی جارێک دەرئەچێ

HÎWA

Govarêkî Edebî w Zanistiye

Mangî Jarêk Der eçê

Beẍdad - Çopxaney Temedun

M. Salih el - e'zemî.

بەغداد : چاپخانەی تمدن

محمد صالح الاعظمی